

Petr EBEN

Liturgické zpěvy

Vycházejí 60 let po vzniku díla poprvé s českými texty.

Jednohlasé zpěvy (pro sólistu nebo jednohlasý sbor) s českými texty a doprovodem varhan na vybrané svátky a příležitosti liturgického roku. Jedná se o **mešní propria** (proměnlivé části mše), nikoliv o ordinária.

V souvislosti s reformou Druhého vatikánského koncilu (1969) vyvstala potřeba nových liturgických skladeb v národním jazyce. Petr Eben ještě před reformou komponoval jedno i vícehlasé duchovní zpěvy, antifony a žalmy na české texty. V této době vznikly *České mešní ordinarium* (1965), *Antifony a žalmy* (1967), *Mše za zemřelé* (1966) a s nimi logicky související také *Liturgické zpěvy* (1960).

Liturgické zpěvy vyšly v roce 1970 pod názvem *Liturgische Gesänge* s německým a latinským textem u nakladatelství Bärenreiter. S původním českým textem dosud nikdy nevyšly. U příležitosti výročí nedožitých 90. narozenin autora se v roce 2019 začalo s přípravou edice a nyní po 60ti letech od vzniku díla, resp. 50 let po německém vydání, vycházejí Liturgické zpěvy s původně českými texty poprvé.

Zpráv ohledně vzniku díla existuje minimum. Důvěryhodný doklad najdeme v knize Kateřiny Vondrovicové *Petr Eben*, na níž skladatel spolupracoval.¹ Zde autor popisuje vznik díla takto:

Liturgické zpěvy vznikly poněkud neobvyklým způsobem: „Od roku 1952 jsem

koncertoval velmi často se zpěvákem Jiřím Barem. Jednou přišel v sobotu večer s naléhavou prosbou o zhudebnění českého propriového textu do nedělního rána. Ukázalo se, že farář od karmelitek, už zemřelý ThDr. Šmíd, mu vtiskl text do ruky a s božskou naivitou ho požádal, aby ho při ranní mši zazpíval. Přeskočil prostě ten článek skladatelský a očekával od Jiřího Bara to, co se žádalo od středověkých minnesangrů, kteří byli současně skladateli i interprety. Nemohl jsem Jiřího Bara nechat na holičkách, a tak vznikla tradice, již jsme vlastně po léta antipovali reformy koncilu.“²

Petr Eben Liturgické zpěvy při liturgii sám provozoval a ochotně poskytoval opisy svým známým, varhaníkům a zpěvákům. U mnoha varhaníků tak dodnes existují opisy, kopie na psacím stroji i na klasické fotografii. V Praze se dílo provádělo např. u sv. Ignáce.

Jedním z nadšených realizátorů byl tehdy mladý František Šmíd.³ Spolupracoval s Petrem Ebenem, rozepisoval snazší části díla pro sbor a těžké antifony nechával sólistovi. Dochovaly se nahrávky z přelomu 60. a 70. let z kostela U alžbětinek, na kterých jsou zachyceny improvizace Petra Ebena, autor sám hraje doprovod, zpívá Jaroslava Šmídová a barytonista Vladislav Mátl. Digitalizované nahrávky lze najít na YouTube.

Podle sdělení Františka Šmída stála za vznikem díla částečně poptávka od sester karmelitek, neboť autorova sestřenice

byla řádovou sestrou – karmelitkou. Tuto informaci se nepodařilo ověřit. Řád byl v té době oficiálně zrušen a dnes se žádný notový materiál ani informace o provozování díla v klášteře nedochovaly.

Koncem šedesátých let (v době totality) Petr Eben připravil a r. 1970 vydal v Německu u nakladatelství Bärenreiter část *Liturgických zpěvů* pod názvem *Liturgische Gesänge*. Jednalo se o deset proprií, jednotlivých sešitů (BA6251 až BA6260) s německým a latinským textem.

Po vydání se zřejmě do Čech dostalo několik autorských výtisků německého vydání. Tomáš Thón, student varhan u Petra Ebena, tehdy podle podkladů autora rukou dopisoval české texty do německých výtisků. Tyto výtisky pak autor dával zejména pražským varhaníkům. Díky těmto kopiím se částečně rozšířila mylná představa, že Liturgické zpěvy vznikly nejprve německy a latinsky na zakázku vydavatele a teprve následně k nim byly doplněny české texty.

Otázka, proč v německém vydání vyšlo jen deset z celkově dvanácti známých zpěvů, zůstává nezodpovězena. Podle sdělení Františka Šmída, autor rozdával opisy svých zpěvů, ale několikrát žádal kopie zpět, protože rukopis i kopie rozdál nebo jednoduše ztratil. Je možné, že některé zpěvy vznikly později (po r. 1970). Stejně tak je možné, že celkový počet zpěvů byl vyšší. Podle soupisu částí (viz dále) víme, že minimálně proprium *Missa „Dilexisti“* se nedochovalo.

Popis díla – stav bádání

Eva Vítová v knize *Petr Eben* (2004) zpracovala autorovou rukou psaný seznam děl, kde autor sám některým dílům přiřadil opusová čísla. Příslušný zápis v seznamu zní:

1966, (1955–1960) Liturgické zpěvy, op. 38, krátké chorální antifony, pro jednohlasý zpěv (sbor) a varh.⁴

1 VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*, Praha: Bubu 1993, Panton 1995, 240 s.

2 VONDROVICOVÁ, 1995, s. 42

3 S výše zmiňovaným farářem Šmídem se jedná pouze o shodu jmen.

4 VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben*. Praha: Baronet, 2004, 480s., s. 185.

Handwritten musical score for 'Proprium 1. Neposkvrněného početí Panny Marie; závěr Mezizpěvu.' The score is written on ten staves, with the first five staves containing vocal parts and the last five staves containing piano accompaniment. The lyrics are in Latin and German. The handwriting is in ink on aged paper.

Proprium 1. Neposkvrněného početí Panny Marie; závěr Mezizpěvu. Po koruně, po prvním akordu (B dur) není v opisu u druhého akordu křížek *fis*¹. Jsou tak možné dva výklady: podle akordu na začátku předposledního systému (stejně tak v posledním taktu) lze zpívat *f*¹, nebo *fis*¹.

Vítová dílo více nerozebírá a německé vydání (1970) neuvádí. Podrobnější zápis nacházíme v již zmiňované starší publikaci Kateřiny Vondrovicové:

LITURGICKÉ ZPĚVY (1955-60, revidováno 1966) každá část cca 6' pro sólo (nebo jednohlasý sbor), sbor a varhany

Text: Propria svátečních a nedělních mší (česky, latinsky, německy)

Části:

In Conceptione immaculata B. M. V.

In Epiphania Domini

In Purificatione B. M. V.

Dominica IV in Quadragesima

Dominica de Passione

In Ascensione Domini

In Festo Corporis Christi

Festum Sacratiss Cordis Jesu

S. Theresiae a Jesu Infante

In Festo D. n. Jesu Christi Regis

Festum Omnium Sanctorum

Missa „Dilexisti“

Vydavatel: (N) Bärenreiter Verlag; Morav-

ské hudební vydavatelství (tři části) [...]

Krátké chorální antifony a žalmy pro jednohlasý zpěv nebo sbor a varhany. Název chce zdůraznit, že se jedná o hudbu k bohoslužbě. Autor si ji představuje v prostoru chrámovém za doprovodu varhan. Chtěl zpřístupnit shromážděné obci texty jednotlivých proprií v národním jazyce a nechat opět zaznít žalmům, jež během doby z běžné liturgie vymizely. Skladby vznikaly funkčně, vždy pod konkrétní náležitostí blížícího se svátku, jehož atmosféru se snažil Eben co nejvěrněji vyjádřit. *Liturgické zpěvy* vycházejí z rytmiky i melodiky gregoriánského chorálu; melodika chorálu je tu ovšem silně chromatizována.⁴ (konec cit.)

Zápis dokládá, že dílo vznikalo postupně (1955-60), bylo revidováno v roce 1966 patrně v souvislosti přípravou německého vydání a přidáním německého a latinského textu, že existovalo min. dvanáct částí (z nichž Missa „Dilexisti“ je dnes ztracena).

Suita liturgica

V roce 1995 Petr Eben vydal ke čtyřem propriím *Liturgických zpěvů*, op. 38 varhanní preludia a postludia pod názvem *Suita liturgica*, op. 122. Dílo v roce 1998 sám natočil se souborem *Schola Gregoriana Pragensis* vedeným synem Davidem Ebenem. V předmluvě k nahrávce David Eben píše:

Suita liturgica vznikla jako výběr z *Liturgických zpěvů* Petra Ebena, k nimž autor doplnil koncertantní varhanní mezihry. [...] O *Liturgických zpěvech* Petr Eben říká: „*Liturgické zpěvy* jsem psal v letech 1955-1960 jako propria k jednotlivým nedělím a svátkům. Ještě před II. vatikánským koncillem nám záleželo na tom, zejména během těchto let, aby věřící při mši mohli rozumět textům v české řeči. Při zhudebnění jsem si uvědomil, jak velké jsou kontrasty atmosféry různých svátků a snažil jsem se je hudebně vyjádřit. Byl jsem inspirován – jak jsem již naznačil – melodií i rytmikou gregoriánského chorálu. Melodie jsou ovšem v modernější řeči někdy silně chromatizované, zachoval jsem však gregoriánskou formu střídání antifony a žalmu.“⁵ (konec cit.)

Kniha Kateřiny Vondrovicové vyšla poprvé v roce 1993, kdy *Suita liturgica* ještě neexistovala.

Zatímco o *Liturgických zpěvech* se Eva Vítová (2004) zmiňuje prakticky jen v seznamu děl, od preludií *Suita liturgica* píše takto:

Suita liturgica (1995) pro scholu (sólové hlasy gregoriánského chorálu) a varhany je svázána s *Liturgickými zpěvy* (1955), stejně jako ony je určena pro zpěv s mezihrami varhan.⁶ Na rozdíl od nich (byly napsány na latinské texty, později doplněny o text německý a český)⁷ je *suita* výběrem čtyř zpěvů z původní sbírky. Každá ze čtyř částí *Suity* (Dominica de Passione, Theresiae a Jesu Infante, Dominica [IV in Quadragesima], In Ascensione Domini) sestává z několika antifon pro scholu (dvou, tří i čtyř) a varhanních preludií, každá z částí je zakončena postludiem. Jestliže byly *Liturgické zpěvy* připraveny výhradně k liturgickým účelům při mši, *Suita liturgica* dovoluje (a zkrácením i předpokládá) provedení koncertní. [...] (konec cit.)

Zápis Vítové je bohužel nepřesný a zavá-

5 VONDROVICOVÁ, 1995, s. 199

6 David Eben: *Antica e moderna* [CD], Supraphon 1998, [online] <http://www.gregoriana.cz/cs/nahravka/antica-e-moderna-0>

7 Formulace Vítové evokuje dojem, že se jedná o dvě různá vokální díla.

8 Zde se Vítová mylí. Z výpovědi autora (viz výše) vyplývá, že jeho záměrem byly v době ještě před koncillem *Liturgické zpěvy* v národním jazyce. Tedy nejprve vznikly česky (1955–1960) a teprve pro vydání v Německu v roce 1970 německy. Ne obráceně.

OBSAH

Petr EBEN – Liturgické zpěvy	1
Vyhlášení skladatelské soutěže SDH 2020/2021.....	6
Hudební dění na šaratickém kůru v průběhu let 2009–2019	7
CONVIVIUM 2020	14

Notové přílohy

Petr EBEN – Liturgické zpěvy

Vážení přátelé duchovní hudby,

dovoluji si požádat o vaše laskavé **příspěvky za rok 2020 a předešlé roky**, pokud jste příspěvek neposlali. Dobrovolné dary, členské příspěvky spolku SDH nebo předplatné časopisu posílejte na uvedené číslo účtu.

Předplatné časopisu Psalterium činí 200,- Kč. Členské příspěvky SDH (by měly být) 250,- Kč ročně. Členové dostávají časopis zdarma, mají nárok na bezplatnou prezentaci svých aktivit, volnou sezónní vstupenku na festival SVS, slevu z kurzovního na Conviviu a slevy na další akce pořádané SDH. Předplatitelé časopisu Varhaník, knihovny, školy, studenti a jinak potřební mají možnost požádat o zaslání reklamních výtisků zdarma (nebo mohou přispívat částkou dle svých možností).

Ondřej Šmíd,
výkonný místopředseda SDH

PŘEDPLATNÉ A ČLENSKÉ PŘÍSPĚVKY

ČÍSLO ÚČTU SDH:

2000558468 / 2010 (FIO Banka).

Platbu laskavě provádějte bankovním převodem. Do zprávy pro příjemce uveďte jméno, pokud znáte své číslo v databázi členů (na stránkách SDH), můžete je uvést. Platbu můžete rychle provést pomocí QR kódu, pokud používáte aplikaci el. bankovníctví ve svém chytrém telefonu.

QR Platba

MINISTERSTVO
KULTURY

Časopis vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

Vážení čtenáři,

v tomto čísle přinášíme zprávy a fotografie z Convivia, které přes obavy z globální nemoci úspěšně proběhlo poprvé na Velehradě. **Convivium** bylo vpravdě velké a mezinárodní, s novými zahraničními lektory ze Španělska, Anglie a Řecka. Nabídka seminářů se rozšířila např. o rétoriku a liturgické čtení, které vedla Martina Pavlíková.

Pohled na vtipné šaty Martiny Pavlíkové s křesťanskými symboly (viz fotografie na s. 15 nahoře) mne přivedl k úvaze, zda se nejedná vlastně o šaty meditační, o metaforický obraz.

Bajka o rybaření: *Všechny rybičky si spokojeně plavaly, každá jinam, jak chtěla, některá vzhůru, některá ke dnu; a některé, často ty velké, plavaly bříškem nahoru. Třeba jen tak blbnou, pomyslel si Rybář.* Tolik krátká zpráva o stavu českého rybníkářství v době viru a kůrovce.

Karol Frydrych se zaměřil na zprávu o hudebním dění na kůru v Šaraticích v posledním desetiletí. Bude jistě přínosné, pokud i další čtenáři nabídnou inspiraci v podobě reportáže ze svých hudebních aktivit.

Notovou přílohou tohoto čísla je samostatná publikace **Liturgické zpěvy** Petra Ebena. Dílo vzniklo před koncilovou reformou mezi lety 1955 a 1960, ale vychází až nyní díky laskavé podpoře Ministerstva kultury. *Liturgické zpěvy* jsou jednoduše mešní propria na významné svátky. Mají formu žalmů a různě dlouhých a různě obtížných antifon, od melodických popěvků po skutečné árie. Jedná se o soudobou hudbu s mnoha posuvkami, chromatickými postupy a disonancemi, o dílo, které není pro zpěváka ani pro varhaníka lehké, ale rozhodně se vyplatí provádět. Jednotlivé části byly provedeny a zaznamenány v rámci mší v pražské katedrále sv. Víta a Svatováclavských slavností. Díky tomu jsou k dispozici studijní nahrávky, které jistě přispějí k rozšíření a osvojení *Liturgických zpěvů*.

V plánu jsou transpozice (na web) a úpravy v podobě podložení aktuálními texty pro další liturgické příležitosti. Z některých antifon by se mohly stát nové populární melodie Aleluja, k nimž by se na nápěv žalmu doplňovaly verše před evangeliem. Tím by se využití *Liturgických zpěvů*, kvalitního hudebního materiálu, rozšířilo na celý rok. Věřím, že Petr Eben „bude“ rád, že se jeho dílo konečně skutečně zpívá. Jaroslav Eliáš často cituje mistra: „Ať tam zpívají jinou notu, mně to nevadí. Když se jim to tak líbí...“

Convivium 2021 se bude konat v Praze v termínu 7.–15. 8.

Uzávěrka pro přihlášení skladeb do **skladatelské soutěže SDH** je 31. 7. 2021. Zadání a kategorie skladeb jsou stejné jako v minulém roce. Podrobnosti naleznete na straně 6.

PSALTERIUM, revue pro duchovní hudbu

Ročník 14, č. 4/2020

Vychází 4x ročně, vydává Psalterium s. r. o.,

Kolejná 4, 160 00 Praha 6

IČ 26448203, tel. 608 950 005, psalterium.SDH@gmail.com

<http://psalterium.cz>

Redakční okruh: Jaroslav Eliáš, Tomáš Slavický, Jan Baťa,

Martin Bejček, Josef Kšica, Ondřej Šmíd (šéfredaktor)

Jazyková redakce: Šárka Dohnalová

Design: Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková

Sazba: Martin Šmíd, **Sazba notové přílohy:** Martin Šmíd

Registrace: MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006,

ISSN 1802-2774

psalterium
FOIA

pokračování ze strany 2

dějící; zjevné omyly jsme okomentovali poznámkami v citovaném textu (viz výše). Liturgické zpěvy (1955–1960) a (varhanní preludia k části z nich) Suita liturgica (1995) se často pletou nebo zaměňují.

Liturgische gesänge – německé vydání

Petr Eben připravil v roce 1970 pro nakladatelství Bärenreiter deset proprií pod názvem *Liturgische Gesänge* (kód zboží: BA6251 až BA6260). Části vyšly v uspořádání podle seznamu Vondrovicové (1995, viz výše), chybí *In Epiphania Domini* a *a Missa „Dilexisti“*.⁹

Prameny

Podkladem současného vydání byly zejména rukopisy z archivu Františka Šmída (obr.). Podle laskavého sdělení Davida Ebena nejde o autografy, ale o opisy. Dochované opisy se jednak různí, nejsou datované a autor mohl znění později revidovat. Německé vydání tak zmiňujeme jako důležitý srovnávací pramen. Autor pro vydání jistě pečlivě připravoval rukopis a před tiskem dílo korigoval. Je však třeba si uvědomit, že v době totality autor nemohl vycestovat k nakladateli. Lze nejvýš předpokládat, že vydání mohl ovlivnit korespondenčně. To váhu pramene částečně relativizuje.

Rozhodování, ke kterému prameni se přiklonit, nebylo v některých případech lehké. Např. k proprii *Zjevení Páně (In Epiphania Domini)*, které v Německu nevyšlo, byl k dispozici pouze jediný pramen, opis.

Charakteristika díla

Teprve při důkladném studiu zjišťujeme, o jak výjimečné a působivé dílo se jedná. Že je škoda, že jsme je nechali tak dlouho ležet a nyní nemůžeme s autorem na vydání spolupracovat a na mnoho věcí se zeptat.

Pokud chceme dílo charakterizovat, vyjděme z autorovy lásky k chorálu zformulované ve výše zmíněných knihách o Petru Ebenovi nebo stručně v již zmíněné předmluvě k nahrávce Suity liturgiky:

„Gregoriánský chorál byl pro mne důležitou inspirací po celý můj život. Tři vlastnosti mne na něm vždy fascinovaly: Je to jednoduchý, který po hybridním bujení harmonie 19. století při poslechu náhle přináší prostotu jedné samotné melodie, a ta je autonomní, plně uspokojivá, meditativní i monumentální. Tento jednoduše mi přináší i druhou důležitou vlastnost: téma mohu citovat i ve slohu své vlastní řeči, což bych těžko mohl

udělat, kdybych citoval například Bachovský chorál. Třetí zvláštnost je rytmická uvolněnost. Po železném diktátu přízvukných těžkých dob, jejichž pravidelné kroky přibíjely melodii k zemi od dob generálního basu v baroku až dodnes, zde jsou zrušeny doby taktu a hudba se volně vznáší v prostoru, plyne nesvázaná v neustálém proudě.“¹⁰

První charakteristikou je tedy chorál, někdy klidný tradiční, jinde modernizovaný až do 20. století složitou chromatikou, disonanční zahuštěnou harmonií a proměnlivým výrazným rytmem v taktech na pět, na sedm dob.

Nejzajímavějším popisným prvkem je však kontrast. Autor k nahrávce napsal: „Při zhudebnění jsem si uvědomil, jak velké jsou kontrasty atmosféry různých svátků a snažil jsem se je hudebně vyjádřit.“¹¹ Skutečnost je však taková, že v jednotlivých částech slyšíme hudbu různých národů a kultur, židovské, islámské dokonce čínské. O „Třech králích“ na Zjevení Páně, slyšíme jasné východní motivy. K přípravě darů pod textem „Králové z Tarsu a ostrovů budou dary obětovati...“ navíc v kolíbatém doprovodu jasně vidíme kráčet karavanu velbloudů.

Na IV neděli postní k přípravě darů slyšíme ve zvolání: „Chvalte Pána“ provokativní charakter melodie jako „moezín z minaretu“. Okamžitě střídané kontrastem uklidnění: „neb dobrotivý jest“ atd. Část k přijímání „Jeruzalém jak město“ je postavena na jednoduše doprovodu a výrazném měnicím se rytmu, který je ke zpěvu neustále v opozici. Pouze uprostřed v kadenci na textu: „jehož části jsou ve spolek spojené.“ se doprovod na poslední dvě slabiky se zpěvem sjednotí, aby se v zápětí opět oba rozešly, jako by se nemohli potkat.

Text

Texty Ebenových antifon vycházejí z některého předkoncilního vydání *Římského misálu* (žaltáře v případě doplněných žalmových veršů). Zněním nejbližší se zdá být některé z vydání *Římského misálu* v překladu Mariana Schallera.¹² Přesný zdroj použitých textů se nepodařilo identifikovat. Předpokládáme, že autor nepoužíval texty doslovně, ale podle potřeby částečně upravoval zejména slovosled a slovní tvary. Pro názvy svátků, zkratky a cit. úryvků jsme vycházeli ze znění novějšího *Římského misálu* z roku 1960.¹³

10 U téhož nakladatelství vyšla v r. 1995 také *Suita liturgica* (kód zboží: BA6250).

11 David Eben: Antica e moderna [CD], Supraphon 1998. [online] <http://www.gregori-ana.cz/cs/nahravka/antica-e-moderna-0>

12 Ibid.

13 *Římský misál: úplné vydání*, Ed. Schaller, Marian, Praha 1931, 1935, 1940, 1947 a 1952, [online] <http://librinostri.catholica.cz/kniha/112-rimsky-misal-uplne-vydani>

Liturgické použití

Dílo vzniklo před koncilem a není se současnou liturgií plně kompatibilní (zejména protože přibýly roční cykly a tři čtení místo dvou). Význam velkých svátků i vybraná čtení se zcela nezměnily, proto se propria k určeným příležitostem stále hodí. Před koncilem byly kromě textů čtení a modliteb závazné rovněž zpěvy.¹⁴ Dnes jsou určené texty a žalm,¹⁵ ale zpěvy vhodné pro danou neděli (příležitost) jsou nanejvýš doporučené. Vhodné zpěvy pro každou neděli nabízí český graduál *Mešní zpěvy*.¹⁶

Ordinarium chápeme jako neproměnné, zatímco *proprium* jako proměnlivé části mše. *Proprium* však v překladu znamená odpovídající nebo vhodný k dané příležitosti. Vhodnému použití Ebenových proprií při liturgii i mimo daný svátek má pomoci následující tabulka. V tabulce (i v edici) jsou doplněny citace úryvků textů a naznačeno možné použití.

Ediční zásady

Posuvka platí na takt, taktová čára posuvku ruší. V částech bez taktových čar platí posuvka do konce fráze označené krátkou svislou čárkou (apostrofov); tedy značka pro odsazení nebo nádech posuvku ruší.

Vzhledem ke složitosti sazby a nečekaným změnám autor používá mnohdy posuvky navíc pro potvrzení. Objeví-li se např. posuvka v jednom hlase a v zápětí odrážka v jiném hlase doprovodu, jsou přidány odrážky pro potvrzení do ostatních hlasů, k vyloučení možnosti zmenšené a zvětšené oktávy, které autor běžně používá. Současně ve stejném místě ve zpěvním hlasu odrážka není, protože zpěvák doprovod v místě neruší a nebude na pochybách. S ohledem na přehlednost zápisu nejsou nadbytečné posuvky vždy v závorkách.

Posuvky v závorkách doplnil editor. V několika okomentovaných případech označují sporná místa, kde musí rozhodnout interpret.

Názvy částí

Edice je zamýšlena především k širokému praktickému používání při současné liturgii. Předkoncilní názvy proprií jsme někde upravili, aby vyjadřovaly spojitost s dnešním názvem svátku. Latinská označení částí mše jsme změnili na česká. Pro část *Graduale*, což byl zpěv mezi čtením a evangeliem, jsme zvolili autorem rovněž

14 *Římský misál na neděle a význačnější svátky*, Ed. Švéda, Zdeněk, Řím 1960, [online] <http://librinostri.catholica.cz/kniha/34-rimsky-misal-na-nedele-a-vyznacnejsi-svatky>

15 *Misál* obsahuje texty, kniha *Graduál* pak chorální nápěvy proprií na neděle a svátky.

16 Responsoriální žalm se váže k prvnímu čtení.

9 VÍTOVÁ, 2004, s. 139–140.

Svátek Krista Krále. sólo bariton

Antífona k Introitu a ke Comuni.

Introit. Hořel jest--- Be--rá--nek, jenž byl zabít, a-by
Comuni. Pán bude vlád---nou na věč--nos--ti, Pán
při--jal nos, -- Be--rá--stvi, neod---rost,
bude vlád---nou na věč--nos--ti
sí--lu a čest. Je--mu blá---va
ja---ko král. Mí--ram pa---žeh.
a vlá-da na vě--ky.
Pán svůj lid.

Žalm 71, žalm 28 /Com./ sbor

Int. 1. Bže, dej svůj soud králi, Synu královskému své soudeov-
2. At svůj lid soudí podle práva, a spravedlivá ství.
3. Hory přimlouvají lidu jakož a pahorky spravedlnost.
4. Za jeho vlády rozkvět právo a plnost míru, dokud nesít trvatí bude

Com. 1. Vzdávejte Pánu Synové Boží vzdávejte Pánu slávu a čest.
2. Vzdávejte slávu jménu Pánu klante Pánu v roučku posvátném.

Svátek Krista Krále. alt - sólo

Graduale.

Vládouiti bu-de od mo-ře k mo-ři, od řeky
ke končinám o--krs-ku zem-ské-ho; Kla-nět se mu
bu-deu všichni krá-le--vé ze--mě, všich-ni náre-
do-vé bu-deu mu slou--žit. A--le-lu--ja.
A--le-lu--ja!
(sbor) 1. Vláda jeho je věčná vláda, která nebude odnata. a
2. Království jeho je Království, jež se neroz-pá-dne.
A--le-lu--ja!

Offertorium.

Pe-žádej mne, a dám ti ná-ro--dy ve tvé
dě---dic---tví, a v ma-je--tek tvůj kon-či-
ny m---ně.

Ježíše Krista krále. Ukázka provozovacího materiálu Františka Šmída; rozdělení pro sólistu a sbor. Enharmonické záměny na začátku žalmu, srovnej Vstup (zm4), Mezizpěv (v3) a doprovod (viz edice; h moll resp. ces moll).

užívané označení *Mezizpěv*.¹⁷ *Mezizpěv* jasně vyjadřuje, že se jednalo o zpěv mezi čteními. Pokud po prvním čtení následuje responsoriální žalm, nabízí se v současné liturgii provádět *Mezizpěv* obsahující *Aleluja* v místě *Aleluja* před evangeliem. Podobně *Mezizpěv* a *Traktus* mohou navazovat. Rozhodnutí, kde se v současné liturgii daná část použije, závisí na příležitosti, celebrantovi resp. na interpretovi.

Označení částí *Vstup*, *Obětování* a *Přijímání* je zřejmé. Části lze obecně používat na jiných místech mše, určující bude vhodnost zpívaného textu. Zpěv ke vstupu by měl předznamenávat zaměření mše, zpěv před evangeliem by měl mít vztah k textu evangelia. Zpěvy k obětování a přijímání (příp. na závěr) mohou být eucharistické, resp. jejich vazba na příležitost může být volnější.

Enharmonické záměny

Při přechodu z tóniny s bé do křížkové tóniny autor několikrát změnil předznamenání enharmonickou záměnou téhož tónu na ligatuře. Viz např. č.5, t.18, zpěv: es-dis.

¹⁷ Výhradním používáním kancionálu prakticky mizí možnost, aby proprium bylo odpovídající, tedy vhodné pro danou příležitost.

Č. 11 srovnej harmonizaci veršů téhož žalmu pro Vstup, Mezizpěv, Obětování a Přijímání.

Propria

Edice obsahuje jedenáct dochovaných proprií. Propria jsou seřazena tak, jak svátky následují během liturgického roku podle současného liturgického kalendáře. Proti původnímu autorovu uspořádání se v rámci reforem posunula Slavnost Ježíše Krista Krále z poslední neděle v říjnu až na poslední neděli církevního roku, tedy až za Slavnost všech Svatých.

Na závěr edice jsme připojili proprium Ebenovy Mše za zemřelé (1966). Přestože se uvádí jako separátní dílo, do souboru proprií formátem přesně zapadá a logicky jej uzavírá. Mše za zemřelé (2. 11.) by měla být umístěna po Všech Svatých (1. 11.) přesto je poslední, protože zádušní mše se slouží během celého roku, a zejména je o posledních věcech člověka.

Propriím jsme přiřadili pořadová čísla z praktických důvodů.

1. Neposkvrněného početí Panny Marie, 8. 12.
2. Zjevení Páně, 6. 1.
3. Uvedení Páně do chrámu, 2. 2.
4. Čtvrtá neděle postní (radostná)
5. Pátá neděle postní, zvaná Smrtná
6. Nanebevstoupení Páně
7. Těla a krve Páně (Slavnost Božího těla)
8. Nejsvětějšího Srdce Ježíšova
9. Terezie od Dítěte Ježíše, 1. 10.
10. Všech Svatých, 1. 11.
11. Ježíše Krista Krále
12. Za zemřelé, 2. 11.

Poznámky k interpretaci

Německé vydání (1970) obsahuje tři autorovy instrukce k provedení, které lze zkráceně formulovat takto:

1. Zpěvní part může být obsazen jednohlasy sborem (scholou) nebo jako sólo, obsazení lze podle potřeby libovolně střídat.

Na obrázcích pramenů vidíme ukázkou provozovacích materiálů pro sbor Františka Šmída z konce šedesátých let. Složitě antifony zpíval sólista, verše a snazší nápěvy zpíval sbor.

2. Antifony se mohou libovolně střídát s veršním žalmem po vzoru responsoriálního žalmu.¹⁸ K žalmu lze podle potřeby přidávat další verše nebo doxologii „Sláva Otci i Synu“, která je v již edici doplněna. Část by měla vždy začínat a končit antifonou (ne veršem).¹⁹

18 *Graduale* se česky označovalo *Stupňový zpěv*, v misálu 1960 *Mezizpěv*. Na *graduale* navazoval zpěv před evangeliem *Aleluja*, které např. v postu nahrazuje *Tractus* (přepisujeme česky podle misálu *Traktus*). U Ebena je *Aleluja* součástí *Mezizpěvu* a nelze je oddělit. *Traktus* bývá zvlášť. Na Svátek Božího těla aleluja a verš autor nezhudebnil. V nedělním cyklu A, kdy se čte stejný úryvek (Jan 6, 56-57), lze veršem podložit nápěv a *Mezizpěv* zopakovat. V ročním cyklu B a C se před evangeliem hodí zpěv k přijímání z Páté postní neděle. *Graduale* dnes nahradil *responsoriální žalm* po prvním čtení; druhé čtení oddělilo *Aleluja*.

19 Praxe responsoriálního žalmu se vžila až

Autor tedy nechává volnost a neurčuje, kde se má opakovat antifona. Délku zpěvu lze měnit opakováním antifony po více verších, po každém verši nebo navíc přidáním doxologie. Autor připouští také přidávání veršů; tudíž můžeme použít i verše jiného žalmu a vytvořit příhodný zpěv k dané příležitosti.

3. V případě rytmicky volných částí, které jsou notovány po způsobu gregoriánského chorálu bez taktových čar, se [v německém vydání] používají dva druhy svislých čar; krátké slouží pouze pro orientaci, delší přes dvě mezery označují konec fráze, malé odsazení nebo nádech. Posuvky platí od jed-

po koncili postupně. Proto se na tomto místě autor nemohl na termín odvolat a vysvětluje způsob střídání antifony (odpovědi) a žalmových veršů obšírněji.

né čárky k druhé, bez ohledu na to, zda je dlouhá nebo krátká.²⁰

V nové edici zůstaly krátké čárky zachovány, přerušované taktové čary doplnil editor; označují konce frází resp. krátké spočínutí a nahrazují původní dlouhé čárky *divisio maior*. Uprostřed veršů jsou všude krátké čárky pro orientaci. Záměr autora je v edici zachycen, konečný charakter, frázování a délky odsazení ponecháváme na uvážení interpreta.

20 Autor jmenuje konkrétní části: Vstup, Obětování a Přijímání, protože *Mezizpěv* a *Traktus* nemají verše. Výjimkou je např. proprium 4. neděle postní, kde je krátký *Mezizpěv* komponovaný formou antifony a *Traktus* formou veršů. Zde se považujeme za vhodné opakování *Mezizpěv* – *Traktus* – *Mezizpěv*.

Skladatelská soutěž SDH 2021

Zadání a uzávěrka

Datum uzávěrky pro přihlášení skladeb:
31. 7. 2021

ZADÁNÍ SOUTĚŽE:

Kat. A: **České proprium – vokální skladba s českým textem k proměnlivým částem mše** pro smíšený sbor nebo sólový hlas, píseň, aleluja nebo žalm (délka max. cca 5 min.). Proprium – skladba příhodná k dané příležitosti. Použití skladby ke konkrétní části mše: vstupní zpěv, zpěv před evangeliem (může být i samotné aleluja, které se bude doplňovat veršem před evangeliem k dané příležitosti), zpěv k přípravě darů nebo eucharistické moteto k přijímání.

Kat. B: **Varhanní skladba** k praktickému liturgickému použití (délka max. cca 5 min.). Preludium, chorálová předehra, resp. předehra, dohra, aranž na témata písní nejlépe z Mešních zpěvů nebo univerzální netematická varhanní skladba.

Záměrem letošního zadání soutěže je **podpora Mešních zpěvů**, českého graduálu. Zpěvníku, který přestože obsahuje mnoho krásných písní z pokladu

našeho kulturního dědictví, zůstává celých třicet let opomíjen a nedoceněn. Zadavatel uvítá, pokud se tématem skladeb obou kategorií stanou melodie a texty z Mešních zpěvů.

Specifikace kat. A: doprovod varhan (realizovaný nebo generálbas), nebo bez doprovodu (a cappella); text biblický, liturgický nebo vlastní, jazyk čeština. Důležitým kritériem je *duchovní styl* a praktická použitelnost díla v běžném liturgickém provozu. Skladby pro sólové hlasy mohou vhodně využít (nebo zaměnit) jeden nebo několik běžných nástrojů (housle, flétna...). Tím je myšleno malé obsazení, které může být při liturgii snadno k dispozici (z farnosti, místní ZUŠ atd.). Podmínky kat. B jsou volnější, lze použít i nástroje. Doporučuje se praktická použitelnost, což může znamenat také nižší obtížnost díla.

Nejllepší skladba nemusí být nutně objevená. Pokud má vyhovět požadavku zadání: „skladba k praktickému liturgickému použití“, nemusí být hodnocení „spotřební hudba“ negativní.

Dobrá skladba může být ta, kterou stojí za to hrát a poslouchat více než jednou.

Způsob doručení: nejlépe elektronicky ve formátu PDF (nejlépe se zvukovým souborem) na e-mail: Psalterium.SDH@gmail.com, do předmětu uveďte: SOUTĚŽ případně v tištěné formě na adresu: Společnost pro duchovní hudbu, z. s., Koleční 4, 16000 Praha 6.

Podmínkou zařazení do soutěže je poskytnutí osobních údajů. Skladby přihlášené anonymně, pod pseudonymem, kde se nepodaří autora ověřit, nebudou hodnoceny. Souhlas s provedením a publikováním díla může autor odmítnout. Skladby jsou hodnoceny jako anonymní. (Identitu autorů zná pouze administrátor soutěže, porotci nikoliv). Každý autor může zaslat nejvýše 3 skladby do jedné kategorie.

Nejllepší skladby budou oceněny, honorovány, koncertně provedeny a publikovány jako v minulých letech.

Ondřej Šmíd, administrátor soutěže

Hudební dění na šaratickém kůru v průběhu let 2009–2019

Obec Šaratice leží v jihomoravském okrese Vyškov, v současnosti má 1046 obyvatel. Římskokatolická farnost Šaratice je územní společenství římských katolíků s farním kostelem svatého Mikuláše v děkanátu Slavkov u Brna. Do farnosti náleží obec Šaratice, Hostěrádky-Rešov a Zbýšov. Stran chrámové hudby náleží čestné místo především Antonínu Láníkovi (1921–2014), jenž patřil k nejvýznamnějším kněžím-hudebníkům 2. poloviny 20. století u nás. Velkolepými aktivitami dostal Šaratice do povědomí předních umělců (nejen) brněnské diecéze. Soustavnou formací povýšil lidový duchovní zpěv svěřených farníků na úroveň, kterou bychom jinde hledali jen stěží – a to jednotnému *Kancionálu* navzdory. Jeho přičiněním stojí na kůru venkovského kostela třimanuálové varhany, jež by po celkové dostavbě zvukově stačily i na baziliku minor. Při zásvětné pouti ke Staré Matce Boží Žarošské Divotvůrkyni Moravy šaratictí praktikují barokní poutní ceremoniál zpracovaný Antonínem Kollem (1895–1983), což je jev vpravdě ojedinělý. Šaratice jsou – co se týče duchovní hudby – specifické, rozhodně nezapadají do průměru obcí naší vlasti, a proto stojí za zmínku.

K napsání sondy zachycující současný stav a vývoj chrámové hudby na šaratickém kůru v uplynulé dekádě mne vyzval současný pan farář Petr Pavel Severin, O.Praem. (* 1983). Tato stať navazuje na článek *Hudební kultura v Šaraticích* vydaný v monografii obce,¹ a studii *Hudební portrét Antonína Láníka* přednesenou na muzikologické konferenci v Bratislavě a následně opublikovanou ve sborníku.²

Varhany

Třebaže od 2. poloviny 90. let 20. století jsem jezdil na konzultace za Antonínem Láníkem, na kůru kostela svatého Mikulá-

še jsem stanul poprvé až v neděli 22. března 2009, poněvadž pro jeho pohybové potíže se „sympozia“ – jak našim setkáváním říkal – konala výlučně v přízemí fary. Toho svátečního dne mne pater Marek Slatinský (* 1977) představil farníkům jako nového varhaníka a ředitele kůru. Třimanuálový královský nástroj na první pohled ohromí nejen svoji velikostí, ale i silou zvuku – tuti je natolik hřmotné, že spolehlivě vyžene každého návštěvníka z kostela; interpret při tom zažije dobrodružné pocity, jelikož celý hrací stůl se začne silně chvět.

I. Manuál, hlavní stoj, 58–58, tlak 60 mm, zásuvková vzdušnice

1. Bordun 16' celé kryté úzké dřevo
2. Principál 8' cín 60 – 80 %
3. Flétna dřevěná 8' 36 otevřená, dřevěná a trycht. cín
4. Salicionál 8' široce mensurovaný 60 – 80 % cín
5. Oktáva 4' velmi úzký cín 80 %
6. Flétna trubcová 4' v diskantu jako flétna špičatá, cín
7. Kvinta italská 2 2/3' cín 80 %
8. Dolkán trychtýřový 2' cín 80 %

9. Mixtura major 5–7x 1 1/3' dvojsborová (principál + flétna zobcová)
10. Trompeta 8' jazyk, cínové ozvučny, trychtýře 80 % cín

II. Manuál, pozitiv na zábradlí, 58–58, tlak 50 mm, výpustková vzdušnice, šprink

11. Kopula major 8' celá úzká kryté dřevo
12. Kopula minor 4' v diskantu kónický cín
13. Principál 2' cín 80 %
14. Kvinta 1 1/3' cín 80 %
15. Roh noční 1' krytý, v diskantu otevřený
16. Mixtura minor 4x 2/3' cín 80 %
17. Regál chlapecký 8' jazyk s měděným originálními ozvučnami

III. Manuál, horní stroj (žaluzie), 58–70, tlak 70 mm, vzdušnice kuželo-pneumatická

18. neobsazeno
19. Kvintadena 8' kovová, 60 % cín

1 FRYDRYCH, Karol. Hudební kultura v Šaraticích. In *Šaratice (1209–2011) 800 let + 2 roky navíc*. Šaratice: Obec Šaratice, 2011, s. 63–68.

2 FRYDRYCH, Karol. Hudební portrét Antonína Láníka. In *Malé osobnosti velkých dějin – velké osobnosti malých dějin V. Příspěvky k hudobnej regionalistike. Zborník príspevkov z muzikologickej konferencie Bratislava 28. – 29. novembra 2018*. Bratislava: Slovenská muzikologická asociácia a Slovenské národné múzeum-Hudobné múzeum, 2019, s. 360–392. ISBN 978-80-8060-467-7.

20. *neobsazeno*
21. *neobsazeno*
22. Flétna špičatá 4'
cín 80 % klasického tvaru
23. *neobsazeno*
24. Flétna zobcová 2'
konická 80 % cín
25. *neobsazeno*
26. *neobsazeno*
27. *neobsazeno*

**Pedál, 30–30, tlak 60 mm, zásuvková
vzdušnice**

28. Principál 16'
otevřený, dřevo
29. Subbas 16'
kryté dřevo
30. Oktáva 8'
kov v prospektu
31. Roh kamzičí 8'
konický kov klasického tvaru
32. Pomer krytý 4'
krytý kov, šir. mensury
33. Mixtura ped. 4x 2 2/3'
čtyřřadá
34. Bombard 16'
jazyk, přirozené ozvučny kovové
35. *neobsazeno*³

Pomocná zařízení: spojky (I–I 4', I–P 8', II–I 8', II–P 8', III–III 4', III–II 8', III–I 4', III–I 8', III–I 16', III–P 8', III–P 4'), volné kombinace (A, B), tlačky (Pleno, Tutti, vypínač kombinací A a B, vypínač jazyků, anulátor pedálu) a šlapky (vypínač válece, zapínač Tutti, žaluziová šlapka, crescendo válec, Cymbel-Stern na pozitivu má zvonky C–E–G–A).

Uvedená dispozice je z 90 % dílem Antonína Lánika a z 10 % dílem Jana Bedřicha Krajse (1908–1978), profesora pražské konzervatoře. Menzury navrhl Pavel Žur (1909–1970),⁴ varhanář z Chrástavy, který rovněž zhotovil přesný technický plán těchto varhan. Jan Bedřich Krajs v roce 1954 vyprojektoval zalomení a složení mixtur, dal k dispozici přesný diagram menzur a labírování. Na celkovém pojetí participovali zvláště Ladislav Vachulka (1944–1986), Oto Veverka (1904–1973), Josef Pukl (1921–2006) a František Holčápek (1911–1999), rodák z Martínkova u Moravských Budějovic; vše revi-

doval diecézní kolaudátor Vladimír Hawlík (1911–1993). Láník v průběhu let 1954/1955 oslovil čtyři varhanářské firmy (Dřevopodnik města Brna, Družstvo varhanářů ORGANA Kutná Hora, Továrny na varhany – národní podnik Krnov, Pavel Žur – varhanářská dílna Chrástava) a nechal si u nich udělat nezávazné ofertnabídky. Osobně preferoval kutnohorskou firmu, protože již měla zkušenost s výstavbou královského nástroje na zásuvkových vzdušnicích v Kraselově. Z výběrového řízení nakonec vzešla vítězná nabídka Františka Holčápeka (Dřevopodnik města Brna, varhanářství – provozovna 2217, Havelkova 20, Brno-Bohunice), přestože krnovská firma při přibližně stejné ceně čtvrt milionu korun poskytovala záruku 5 let, tedy o 2 roky více než varhanářský podnik jihomoravské metropole.⁵

Ve své době se jednalo o unikátní projekt, protože podobná konstrukce (zásuvkové vzdušnice) se ve zdejších varhanářství dlouhá desetiletí nestavěla. To však s sebou přineslo i stinné stránky – chyběly například zkušenosti předchozích generací varhanářských mistrů. Navíc do celkového pojetí nástroje mluvilo až příliš odborníků a každý z nich si chtěl prosadit svoje ideje. Výsledné technické řešení šaratických varhan Dřevopodniku města Brna (I. manuál – hlavní stroj, 10 registrů, zásuvková vzdušnice; II. manuál – pozitiv na zábradlí, 7 registrů, výpustková vzdušnice; III. manuál – horní stroj, 3 registry, vzdušnice kuželo-pneumatická; pedál – 7 registrů, zásuvková vzdušnice) je těžko pochopitelný a odůvodnitelný experiment. Stavitelé vnesli do nástroje mnoho problematických řešení a větších či menších konstrukčních chyb.

V průběhu posledních let píšťalové varhany stále častěji vypovídaly službu, přičemž v roce 2013 počet poruch kulminoval. Ačkoli jsem prosazoval generální opravu, po zvážení neutěšených finančních možností farnosti se pater Marek Slatinský rozhodl pro zakoupení předváděcích, zánovních dvoumanuálových digitálních varhan s pedálem firmy Eminent, model Cantate II za 160 000,- Kč (cena před slevou 256 000,- Kč). Ačkoli nejsem zastáncem umělých zvuků, musím objektivně uznat, že tento produkt v rámci daného segmentu a cenové kategorie patřil k nejlepším na trhu (výborně by se uplatnil jako cvičný nástroj na ZUŠ). Celkový dojem však pokazily z bazaru zakoupené nekompatibilní přídatné reproduktory za 18 000,- Kč (příslušnou aparaturu firmy Eminent na ozvučení kostela dealer nabízel v pětinasobně dražší cenové relaci), jež velmi zkresluji

barvu jednotlivých rejstříků. Jeden příklad výsledného řešení za všechny: Principal 8' s přidávanými reprobendami zní jako smykavý rejstřík! Digitální varhany Eminent začaly sloužit při slavení liturgie od ledna 2014. Nejlépe se uplatnily při koncertech slavkovského ansámblu Collegium musicale bonum a regionálním *Sborování* – nesoutěžní přehlídce chrámových sborů, konané pod hlavičkou Jednoty na zvelevení církevní hudby na Moravě Musica sacra v Šaraticích v letech 2014, 2016 a 2019, neboť umožnily účinkujícím realizovat vystoupení na posluchacky atraktivním místě před oltářem.

Zatímco farní rada chápala zakoupení digitálních varhan v adventu 2013 jako finančně nejschůdnější a zároveň konečné řešení této otázky (píšťalové varhany se měly stát němým chrámovým inventářem a to přesto, že Antonín Láník na opravu píšťalových varhan věnoval ze svých úspor 180 000,- Kč), nový premonstrátský farář Vít Martin Červenka (* 1976) opět otevřel otázku generální opravy královského nástroje a v nedělních ohláškách ji prohlásil za prioritu. A tak se i stalo. Dne 5. srpna 2015 proběhlo první jednání o možných variantách generální opravy píšťalových varhan mezi opatem kanonie premonstrátů v Nové Říši Marianem Rudolfem Kosíkem, diecézním organologem Ondřejem Múčkou a varhaníkem Karolem Frydrychem. Z výběrového řízení vzešel vítězný varhanář Tomáš Nováček (* 1983) z Třebíče, poněvadž deklaroval nejnižší cenu. První etapu opravy se podařilo dokončit v polovině prosince 2017 nákladem 140 000,- Kč. Spočívala v rozebrání a vyčištění nástroje, konzervování proti červotoči, naladění, výměny disfunkčních míšků, prasklých pružin etc. Realizaci druhé etapy opravy ve výši 102 000,- Kč podpořil i nový farář Petr Pavel Severin, O.Praem. V dubnu 2019 byla dodělána konstrukční úprava ventilů u prvního manuálu v hracím stole, osazení těsnících mezikružích zásuvek u obou zásuvkových vzdušnic, srovnání spodní plochy píšťalnic, rozdělení na dva kusy a konzervace jejich povrchu voskováním, výměna šroubů píšťalnic, ladění a intonační vyrovnání píšťalnic. Nyní jsou varhany provozuschopné a hrají při slavení liturgie, byť stále mají řadu neduhů a dosud nejsou dostavěny – ve třetím manuálu není osazeno sedm registrů, v pedálu jeden, chybí žaluzie. Šaratický kostel čeká v roce 2020 nezbytná generální oprava elektroinstalace ve výši cca 800 000,- Kč, proto další investice do píšťalových varhan jsou v nedohlednu. Přesto je zřejmé, že ve třetí etapě by se měl zbudovat nový vzduchový přívod, přetěsnit víka vzduchu, vyměnit prasklý rukáv od ventilátoru, předělat umístění ventilátoru, překořit tónové ventily... Nástroj by prospěla transformace na mechanický zásuvkový systém a dostavění žaluziového stroje.

3 Neosazené rejstříky:

18. Kryt hrubý 8'
20. Unda maris 8'
21. Principál 4'
23. Nasard trubcový 2 2/3'
25. Tercie 1 3/5'
26. Mixtura akuta 1'
27. Hoboj 8'.

4 Pavel Žur pracoval po dvě dekády u Riegrů v Německu a Oskara Walckera (1869–1948).

5 Antonín Láník byl zásadový, neúplatný. Když mu krnovská firma nabídla vyhotovení nábytku na faru jakožto reciprocitu za eventuelní přiklepnutí zakázky, z principu ji z výběrového řízení vyřadil. Férové gesto. V Šaraticích však mohli mít řemeslně kvalitnější varhany.

Lidový duchovní zpěv

Největší devizou šaratické farnosti je bezesporu lidový duchovní zpěv. Přes vytýčené časové období nelze nevzpomenout, že na stále nevšední zpěvnosti farní obce má zásluhu zejména Antonín Láník.⁶ Důstojný pán si velmi dobře uvědomoval, že církev je v dnešní době jediným iniciátorem společenského zpěvu; kostel pak místem, kde shromáždění všech sociálních a věkových kategorií pravidelně zpívá. V průběhu 56letého působení v Šaraticích (1949–2005) naučil farníky svým ordináriím (viz *Septem ordinaria*. Brno: Salve Regina, 2003), ordináriím Karla Břízy a Františka Holíka, novým písním z *Cyrlometoděského kancionálu* (Brno: Biskupský ordinariát, 1949), poutním písním z *Radostné cesty k Staré Matce Boží Žarošské* (Brno: Obecná tiskárna, 1942) a ze *Salve Regina: poutnického kancionálu pro poutě a laické pobožnosti* (Brno: Salve, 1992). I tak mnoho písní – jako např. oblíbená mešní píseň velikonoční *Rozjasněte tváře svoje* Antonína Láníka – existovalo jen na lístečcích. Otec Antonín měl k jednotnému *Kancionálu* (1. vyd., Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1973) mnoho textových i hudebních výhrad. Proto byl tento *společný zpěvník českých a moravských diecézí* v Šaraticích zaveden až po jeho odchodu na Žernůvku, tedy po 32 letech od vydání a to R. D. Markem Slatinským na podzim roku 2005. V této souvislosti dlužno poznamenat, že farnost následně přišla o Láníkova ordinaria jakožto o 36 dobře naučených písní, jež současný *Kancionál* neobsahuje.

V době mého příchodu farníci znali kmenový repertoár z jednotného *Kancionálu*, ordinaria Karla Břízy a Josefa Olejníka; žalmové odpovědi zpívali na jeden univerzální quasi chorální nápěv. Jako prvořadý úkol jsem vnímal udržet zpěvnost farního společenství, proto zavádění nového repertoáru a přeučování starých písní za mé éry postupovalo pozvolna, s pedagogickým cítem. Například s nácvikem *Ordinaria* (JK 504) Petra Ebena se začalo zkraje listopadu 2015. V průběhu tohoto měsíce si farníci postupně osvojili části *Kyrie*, *Sanctus*, *Agnus*; poprvé je v rámci slavení liturgie pěli o první neděli adventní. Tři části Ebenova *Ordinaria* byly uváděny po celý advent a v postním období následujícího roku. Teprve poté jsem zařadil nácvik části *Gloria* (*Credo* prozatím zavedeno není).

Jak vypadá slavení liturgie v Šaraticích po stránce lidového duchovního zpěvu dnes, po deseti letech? Za doprovodu varhan jsou víceméně jen nedělní bohoslužby; což nelze vnímat jen negativně – nespornou výhodou například je, že není třeba mít

zavedený celý kancionálový repertoár, ale vystačí se s výběrem, jež patří k tomu lepšímu v jednotném *Kancionálu*. Z důvodu zachování osvojeného repertoáru jsou na nedělní bohoslužbu zařazovány tři kancionálové písně, například v liturgickém mezidobí mešní, ke sv. přijímání a na závěr mariánská nebo některá z devítistovek; dále žalm Josefa Olejníka či Zdeňka Pololáníka, zpěv před evangeliem (*Alleluia*, *Chvála tobě Kriste*) Karola Frydrycha a Zdeňka Pololáníka, a jedno ze čtyř pravidelně střídaných ordinárií: *Lidové ordinarium poutníků moravských* Antonína Láníka, *Mše z Andělské Hory* (JK 502) Josefa Olejníka, *Ordinarium* (JK 503) Karla Břízy a *Ordinarium* (JK 504) Petra Ebena, jež ve výsledné podobě vyzní jako střídavý zpěv lidu a liturgické scholy. Vánoční bohoslužby mají v každém místě propria zařazenu vždy jinou koledu. Závěr liturgie pak zdobí všechny sloky písně *Narodil se Kristus Pán* (JK 201). Bez doprovodu varhan se v neděli někdy zpívá modlitba Páně. Výběr písní k liturgii se řídí pravidlem: alespoň jedna z nich musí být dobře zažitá, aby farníci odcházeli z kostela s vědomím, že si pořádně zazpívali. Počet slok na závěr bohoslužby je (s výjimkou Vánoc) volen empaticky vzhledem k teplotnímu komfortu/diskomfortu interiéru kostela – v zimě totiž běžně zamrzá voda v kropenkách, proto se tomuto chrámu mezi místními přezdívá „lednička“.

Významnou událostí v životě farnosti je každoroční zásvětná pout' ke Staré Matce Boží Žarošské Divotvůrkyni Moravy. Cirka čtyři desítky farníků chodí pěšky přes Ždánický les,⁷ při tom je dodržován správný poutnický ritus (zdravení křížů, Božích muk, svatých obrázků cestou, kaplí, kostelů ...); generace dříve narozených farníků jsou dopravovány autobusem. Obě skupiny se setkají u poutní kaple ve Zdravé Vodě s novoříšským opatem, premonstrátskými spolubratry, žarošickým knězem a po adoraci se společně vydají pěšky průvodem k žarošské Madoně. V čele procesí kráčí ministranti s křížem, korouhvemi a sochou Panny Marie na nosítkách za doprovodu družiček a krojované mládeže. „Starší bratr“ předzpěvuje poutní písně, jež lid Boží obecný opakuje. Na prostranství za kostelem sv. Anny pak proběhne tradiční *Pokora*, při níž poutníci litují svých hříchů a prosí Pannu Marii o odpuštění, a *Poklona*, kdy děti obětují věnečky jako symbol čistoty a kladou je na Boží oltář. Po pobožnosti křížové cesty a růženci program pokračuje slavnostní bohoslužbou, při níž tradičně zní Láníkovo *Lidové poutní proprium* a *Lidové ordinarium poutníků moravských*, přičemž sloky písní propria předzpěvuje mužská schola, refrén pje lid Boží obec-

ný. Po mši svatě následuje průvod poutním prostranstvím kolem kostela se sochou Panny Marie a svátostné požehnání. Poutníci se loučí se žarošickou Madonou tak, že za zpěvu písně *Ještě jednou na rozhodnou*⁸ vycházejí z kostela pomalým zpětným krokem obrácení směrem k milostné soše.⁹ Celou zásvětnou pout' provází odkaz Antonína Kolka (1895–1983) a jeho kancionálu *Radostná cesta k Staré Matce Boží Žarošské* (Brno: Obecná tiskárna, 1942; reedice Brno: Dědictví Svatováclavské s. r. o., 2013). Tato kniha modliteb, písní a zbožných úkonů již po generace slouží jako průvodce šaratických poutí.

Zásadním problémem šaratické farnosti je descendentní účast při liturgii – v roce 2010 bylo na nedělní bohoslužbě napočítáno 190 přítomných, o pět let později 150, roku 2019 cirká 115. S ubývajícím počty věřících pozvolna klesá i lidová zpěvnost – dnes ji drží hlavně generace farníků formovaných Antonínem Láníkem. Ačkoli se bohoslužeb účastní i řada mladých rodin s dětmi, jejich pěvecký projev postrádá zápal starších generací. Zatímco za působení otce Antonína byly zpívané mše samozřejmostí, dnes je praktikuje víceméně jen jeho žák Marian Rudolf Kosík, jenž je však hostem vzácným. Pěvecky nejslabší místo bohoslužby náleží přijímání (což je však problém celorepublikové úrovně). Toho si byl dobře vědom i otec Antonín, který u communia preferoval písně s refrénem, sloky pak zpívala mužská schola. Ačkoli farníka krácejícího ke svatému přijímání s *Kancionálem* bychom v šaratickém kostele hledali marně, po přijetí Kristova Těla a opětovném usednutí do lavic kostelem opět hřmí lidový zpěv jako gratiarum actio.

Přes výše uvedené šaratickou farnost lze stále kvalifikovat jako velmi zpěvnou – svědčí o tom nejen po desetiletí trvající renomé nejlépe zpívající poutní farnosti v Žarošicích, ale též skutečnost, že některé kancionálové evergreeny, jako např. *Když*

8 V počátku *Ještě jednou na rozhodnou* lze zaslechnout citát dolnorakouské poutní písně ze scherza 7. symfonie Ludwiga van Beethovena.

9 Hudební složka poutní liturgie v sobotu 21. září 2019 v 18 hodin: Introitus – *S radostí putujem* (RC 41); Ordinarium – *Lidové ordinarium poutníků moravských*; Psalmus responsorius – *Radujme se v Pánu ze svátku Matky Boží*; Acclamatio ante lectionem evangelii – *Alleluia*; Offertorium – *Sem, sem poutnickové* (RC 49); Communio – *Sem stvoření vše prospíchej* (RC 23); Gratiarum actio – *Nastotíšckrát budiž pozdravena* (RC 45); Průvod kolem kostela – *Před věky zvolená, Panno Maria* (RC 34); Svátostné požehnání – *Vítej, vítej, Tělo přezázračné* (JK 722), *Te Deum* (JK 932), *Skrýtyj Bože* (JK 718); Závěr – *Tisickrát pozdravujem tebe* (JK 812); Odchod z kostela zpětným krokem – *Ještě jednou na rozhodnou* (RC 98).

RC = *Radostná cesta k Staré Matce Boží Žarošské*;

JK = jednotný *Kancionál*.

6 NOVÁKOVÁ, Marie. Kněz, který mnoho učinil pro liturgickou hudbu. *Varhaník: časopis pro varhanickou praxi*, Kostelní Vydří, 2014, roč. 15, č. 4, s. 17–19. ISSN 1212-5334.

7 PALEČKOVÁ, Kateřina. Tradiční pout' šaratických a vážanských farníků k Matce Boží Žarošské. *Věstník Historicko-vlastivědného spolku Žarošice*, Žarošice, 2017, č. 26, s. 52. ISSN 2533-4247.

na kříži pňel Spasitel (JK 306), dodnes zněji při slavení liturgie vícehlasně. A propos, v současnosti má toto farní společenství na repertoáru 104 písní z jednotného *Kancionálu*. Potvrdila se tak správnost výroku Matěje Václava Šteyera (1630–1692) z roku 1683, že lid má rád změnu a nespokojí se jen se starými písněmi.

Nicolas band Šaratice

Po odchodu Antonína Lánika do Domo-va sv. Alžběty na Žernůvku v březnu 2005 farnost krátce spravoval slavkovský děkan Milan Vavro (* 1963). Z aktuální potřeby evangelizačně oslovit šaratickou omladinu podpořil vznik skupiny křesťanského folku. Hudbymilovná mládež se semkla kolem sestry Štěpánky Forejtkové z řádu Chudých školských sester naší Paní ve Slavkově u Brna, absolventky hry na housle na Janáčkově akademii múzických umění. Pod jejím vedením byly uváděny jed- nohlasé písně zpěvníků *Hosana*, *Koinonia* a meditativní *Zpěvy z Taize*. Za působení kněze Marka Slatinského vedení převzala nejprve Veronika Kmoníčková, později Jindřich Švehla. V průběhu let se uskupe- ní přetransformovalo v 13členný Nicolas band Šaratice, repertoárově zaměřený zvláště na chvály a mezinárodní písně sklá- dané pro mládež. Band účinkuje nejen při dětských mších, ale i při nedělních boho- službách, svatbách, krtech či koncertech a to za doprovodu příčné nebo zobcové flé- ty, trubky, violy, elektroakustické kytary, baskytary, keyboardu, bicích, tamburíny a triangu.

Solisté

V některých kostelích je zavedeno, že při nedělní liturgii chodí na kruchtu i farní- ci, kteří se různým způsobem hudebně angažují a jsou varhaníkovy tak říkajíc k ruce. K takovým pomocníkům na kůru kostela sv. Mikuláše patřili pěvci Břeti- slav Švehla a Antonín Paleček. Oba páno- vě z pověření Antonína Lánika působili několik desetiletí jako liturgická schola: zpívali ordinária, sponsoriální žalmy, některé vložky v rámci velikonočního tri- dua a vydatně podporovali zpěv lidu. Do interpretace sólových skladeb z oblasti artificiální hudby se sice pouštět nechtěli, ale odkázali mne na Blanku Robešovou, nejlepší místní sboristku. Hudební kronika šaratického kůru uvádí, že o Vánocích toho roku Blanka zapěla *Pastorelu in A* Jana Evangelisty Kypty, *Milí synáčkové* Jakuba Jana Ryby, *Pastorelu in F* Josefa Antonína Sehlinga a *Vánoční ukolébavku* Zdeňka Zouhara. V průběhu dalších let uvedla díla Johanna Sebastiana Bacha, Antonína Dvořáka, Giovanni B. Pergolesiho, Jakuba Jana Ryby, Vojtěcha Říhovského, Františka

Ignáce Tůmy aj. Do sólového projevu se posléze příležitostně zapojil rovněž Anto- nín Paleček z Hostěrádek-Rešova, ze Slav- kova u Brna pak Jaroslava Galatová a Olga Frydrychová, emeritní členka Dómského komorního sboru Brno. Sólový stereotyp však chtělo zpestřit vícehlasem. Po konzul- taci se znalci místních poměrů jsem však byl ujištěn, že má snaha je marná, poně- vadž žádný další zdatný zpěvák do zdejší- ho kostela prý nechodí. Proto jsem oslovil tři pěvkyně ze Slavkova u Brna: Martinu Tesáčkovou, emeritní sopranistku Staro- brněnského chrámového sboru¹⁰, Kateřinu Jirákovou, absolventku pěveckého odděle- ní JAMU a Kateřinu Dvořákovou, emerit- ní altistku brněnské Kantilény. Tato sestava na šaratickém kůru poprvé vystoupila 22. května 2011 se skladbami *Ave Maria* Anto- nína Dvořáka, *Ave verum corpus* Wolfgan- ga Amadea Mozarta a kánónem *Ich will den Herrn loben* Georga Philippa Tele- manna, který vyzněl jako trojhlasý kánón a cappella.

V dalších letech se ukázala zásadní spolu- práce se sopranistkou Kristýnou Vladíko- vou¹¹ z Bošovic. Kristýna se v Šaraticích nejprve uvedla při zádušní mši, kdy kromě sólového pěveckého projevu ochotně vypo- mohla místnímu chrámovému sboru, tak říkajíc z listu. Výrazně na sebe upozornila širší vrstvu farního společenství na hodo- vé mši 4. srpna 2013, při premiéře skladby *Do domu Hospodinova*, zkomponované hudebním skladatelem Vojtěchem Javorou u příležitosti 110. výročí kostela; dále pak jako sólistka vokálně-instrumentálního ansámblu Collegium musicale bonum.

V průběhu let 2013–2019 Kristýna obo- hatila svým uměním třiasedmdesát nedě- lních bohoslužeb (!), při nichž předestřela tato hudební díla: Jacob Arcadelt – *Ave Maria*; Johann Sebastian Bach – *Bist du bei mir* (BWV 508); J. S. Bach – *Eins ist Noth! ach Herr, dies Eine*; J. S. Bach – *Jesu,*

meines Glaubens Zier; J. S. Bach – *Jesu, meines Herzens Freud*; J. S. Bach – *Mein gläubiges Herze* (Pfinst-Cantate, BWV 68); J. S. Bach – *O Jesulein süß, o Jesulein mild*; Giulio Caccini – *Ave Maria*; France- sco Durante – *Vergin, tutto amor*; Anto- nín Dvořák – *Ave Maria*; A. Dvořák – *Ave maris stella*; A. Dvořák – *Biblické písně* č. 2, 4, 5, 8, 9, 10; Paul Faughey – *Panis ange- licus*; Gabriel Faure – *Pie Jesu* (Requiem, op. 48); César Franck – *Ave Maria in f*; C. Franck – *Ave Maria in g*; C. Franck – *Panis angelicus*; Charles Gounod – *Ave Maria*; Zdeněk Hatina – *Myslel jsi na mě, Hospo- dine* (Responsorium č. 3); Georg Friedrich Händel – *Aleluja, amen*; G. F. Händel – *Dig- nare* (Te Deum); G. F. Händel – *Modlitba* (Largo z opery Xerxes); G. F. Händel – *O salutaris hostia*; G. F. Händel – *Sit nomen Domini benedictum* (Laudate pueri Domi- num, HWV 237); Jiří Kubeš Třebíčský, arr. – *Narodilo se dítěátko* (Třebíčská pastorela); Jan Evangelista Kypta – *Pastorela in A*; Zde- něk Lukáš – *Hle, dotkl se úst mých* (Litur- gické písně, op. 236); Adam Václav Michna z Otradovic – *1. Píseň adventní* (Svatoro- ční muzika, 1661); A. V. Michna – *2. Píseň adventní*; Wolfgang Amadeus Mozart – *Agnus Dei* (Krönungsmesse, KV 317); W. A. Mozart – *Ave Maria*; W. A. Mozart – *Ave verum corpus*; Giovanni Battista Pergolesi – části 2, 4, 6, 7, 10 ze *Stabat mater*; Jean Philippe Rameau – *Ave Maria*; Jakub Jan Ryba – *Spi, spi, nevíňátko*; Vojtěch Říhov- ský – *Laudate Dominum* (Vložky k mimo- liturgickým pobožnostem, op. 13); Camille Saint-Saëns – *Ave Maria in G*; Johann Her- mann Schein – *O Jesu Christe, Gottes Sohn* (Opella nova, 1618); Franz Schubert – *Ave Maria*; F. Schubert – *Ave verum*; František Ignác Tůma – *Psalm 51*.

Bošovická pěvkyně ve spolupráci s Dani- elou Blahovou ze Stařechovic spolužačkou z Janáčkovy konzervatoře v Ostravě, nyní ředitelkou ZUŠ Konice, Lenkou Janoško- vou z Prace, emeritní členkou Dómského komorního sboru Brno a Martinou Tesáč- kovou uvedla dueta: *Zdrávas Maria Pan- no* (Božanův kancionál, 1719); Vincenzo Bellini – *Angiol di pace* (Bettrice di Tenda); César Franck – *Panis angelicus* (Messe solennelle, op. 12); W. A. Mozart – *Ave Maria*; Giovanni Battista Pergolesi – části 1, 3, 5, 11 ze *Stabat mater*; a tria: Johann Sebastian Bach – *Suscepit Israel* (Magnifi- cat in D, BWV 243); František Musil – *Ave Maria*; Felix Mendelssohn-Bartholdy – *Laudate pueri* (Drei Motetten, MWV 39). Většina skladeb se dočkala opakovaného uvedení, přičemž za repertoárovou stá- lici lze označit Dvořákovy *Biblické písně* a Pergolesiho *Stabat mater*.¹² Některé z nich zazněly spolu s flétnou Lenky Friesové či houslemi Slavkováků Ladislava Jedličky a Zdeňka Kábrta, na varhany doprovodil Karol Frydrych.

12 FRYDRYCH, Karol. Velikonoce na ků- rech: Šaratice. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2019, roč. 27, č. 3, s. 19. ISSN 2336-5374.

Bez zajímavosti není, že dramaturgie hudební složky liturgie jsou sestavovány s akceptem požadavků II. vatikánského koncilu na aktivní účast věřících (*actuosa participatio populi*), proto při vystoupení sólistů znějí většinou jen dvě vložky k offertoriu a communii – je tak dán dostatečný prostor též lidovému duchovnímu zpěvu. Dále je třeba poznamenat, že sólisté ochotně vypomáhali Šaratickému chrámovému sboru, liturgické schole, podíleli se na zavádění nových kostelních písní, žalmů a zpěvů před evangeliem, účinkovali na pohřbech, s ansámblem Collegium musicale bonum na koncertech a regionálním festivalu *Sborování*, čímž si získali srdce farníků.

Collegium musicale bonum

Spolupráce sólově vystupujících hudebníků na kůru kostela sv. Mikuláše přinesla nejen mnoho radosti z interpretace hudby, ale i vznik nových přátelství. Založení pěveckého sboru Collegium musicale bonum začátkem června 2013, tedy bylo přirozenou reakcí interpretů, jež se na základě krásných mezilidských vztahů a hudebně-estetického konsensu rozhodli setkávat pravidelně. U zrodu stáli: Martina Tesáčková ze Slavkova u Brna (soprán), Kristýna Vladíková z Bošovic (soprán, housle, flétna), Blanka Robešová ze Šaratic (mezzosoprán), Lenka Friesová z Kobeřic (alt, flétna) a Karol Frydrych ze Slavkova u Brna (varhany, umělecký vedoucí). Debutujícím projektem se stala premiéra skladby *Do domu Hospodínova* a to ve spolupráci se Šaratickým chrámovým sborem a za účasti autora Vojtěcha Javory. Brzy poté vznikly pro Collegium dva opusy: tuňanský regenschori zkomponoval *Regina coeli* pro tříhlasy ženský sbor a varhany; František Gregor Emmert *Tři písně* pro tříhlasy ženský sbor a cappella.

Koncem srpna se ansámbl rozrostl o další členy čímž se „ženský komorní sbor“ přetvořil na „smíšený komorní sbor“. V této sestavě vystoupil v sobotu 28. září 2013 na konferenci Muzejní a vlastivědné společnosti Brno v Muzeu obce Žarošice, kde mj. premiéroval Javorovo *Regina coeli*.¹³ Do konce roku pak ještě čtyřikrát účinkoval při nedělních bohoslužbách. Ke stěžejnímu repertoáru patřily dva opusy Zdeňka Zouhara: *Žarošická mše pastýřská* pro čtyři sólové hlasy (soprán, alt, tenor, bas), smíšený sbor a varhany, dále pak *Salmo 122* pro smíšený sbor a varhany.¹⁴

13 ŠTASTNÁ, Kateřina Alexandra. Collegium musicale bonum. In *Český hudební slovník osob a institucí*. [Online]. Dostupné z: https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictory&task=record.record_detail&id=1004481. [Cit. 22. 8. 2019]

14 Zdeněk Zouhar zkomponoval *Salmo 122* v roce 2001, u příležitosti 200 let kostela sv. Anny v Žarošicích.

Sbor piloval intonační čistotu a textovou srozumitelnost a cappellovou interpretací drobných skladeb *Plně, zvučně* Bohuslava Korejse, *Herzlich tut mich verlangen* Hanse Leo Hasslera, *Rorate coeli* (chorál), *Veni, veni Emmanuel* v aranžmá Thomase Helmora, *I. Píseň adventní* (Svatočasná muzika, 1661) Adama Václava Michny z Otradovic. Vrcholem půlročního snažení se staly vánoční koncerty v Muzeu obce Žarošice (28. prosince 2013), Kobeřicích (4. ledna 2014) a Šaraticích (11. ledna 2014), na nichž zazněl repertoárově shodný program: *Žarošická mše pastýřská* Zdeňka Zouhara, *Jesus bleibet meine Freude* (Kantate, BWV 147) Johanna Sebastian Bacha, *Vánoční ukolébavka* Karola Frydrycha, *Zhůru Válaš* kantora Jiřího Janáče (1752–1834), *Krásná Pan-na* v aranžmá Bohuslava Korejse, *Agnus Dei* (Krönungsmesse, KV 317) Wolfganga Amadea Mozarta; pastorela *Spi, spi nevěňátko* Jakuba Jana Ryby, fuga *Christus nobis natus est* Josefa Ferdinanda Norberta Segera (a cappella), dále tři koledy *Kyrie eleison*, *Co sa stalo a Svatoú dobu* v úpravě Antonína Tučapského (1928–2014) jakožto dvě instrumentálky *Allegro* (Sonata in B, No. 7) Benedetta Marcella (1686–1739) a *Vánoční postludí* Karola Frydrycha. Celkem účinkovalo 10 hudebníků. Největší devizou těchto produkcí byl příliv nových sboristů a instrumentalistů, což v důsledku vedlo k přesídlení Collegia do Slavkova u Brna, poněvadž ze šaratického farního společenství byla v tomto tělese činná jen pí Robešová; dále pak k metamorfóze „komorního smíšeného sboru“ na 26členný „vokálně-instrumentální ansámbl“ Collegium musicale bonum ze Slavkova u Brna.

11. ledna 2015 soubor uskutečnil v Šaraticích další vánoční koncert, kde uvedl minioratorium *Dívatvůrkyni Moravy* Zdeňka Pololánika, tvorbu staropražských chorregentů *Pastores loquebantur* Františka Xavera Brixho, *Eja, vos pastorculi* Václava Vincence Maška, *Christus nobis natus est* Josefa Ferdinanda Norberta Segera, jakožto skladby J. S. Bacha, B. M. Černohorského, K. Frydrycha, B. Korejse, W. A. Mozarta, J. J. Ryby, A. Tučapského, A. Vivaldiho. Přes vřelé posluchačské přijetí nelze nezmínit, že vánoční vystoupení v Šaraticích bylo martýrium – teplota v kostele klesla k nule, takže zamrzla voda v kropence a interpreti, jež zkoušeli v těchto podmínkách s hodinovým předstihem, prochladli na kost. Tato zkušenost přinesla předsevzetí: v zimních měsících preferovat vystoupení v temperovaných prostorách.

K pravidelným akcím slavkovského ansámblu patří účast na *Sborování* brněnské jednoty Musica sacra. V Šaraticích se festival konal třikrát, poprvé roku 2014. Tehdy novorománský chrámový prostor nechal vyznít *Kyrie, Gloria* (Missa brevis in F, op. 21) Zdeňka Fibicha; *Dixit Dominus, Laudate Dominum* (Vesperae minus solennes)

Bohuslava Matěje Černohorského, *Tantum ergo in D* (KV 195) Wolfganga Amadea Mozarta.¹⁵ O dva roky poté se soubor prezentoval skladbami *Kyrie* (Missa brevis in B, KV 275) Wolfganga Amadea Mozarta; *Salvete, flores Martyrum* (Vesperae pro festo SS Innocentium, KL IV/5) Johanna Michaela Haydna; *Cum Sancto Spiritu* (Gloria in D, RV 589) Antonia Vivaldiho. V roce 2019 pak předestřel *Verleih uns Frieden gnädiglich* Felixe Mendelssohna; *Christe eleison* (Petite Messe solennelle) Antonia Rossiniho; *Credo, Agnus Dei* (Missa in C „Spatzenmesse“, KV 220) Wolfganga Amadea Mozarta.

Zatím posledním vystoupením Collegium musicale bonum v Šaraticích bylo účinkování při *Slavkovské iniciativě smíření* (SIS), kterou v sobotu 5. října 2019 pořádala Slavkovská iniciativa smíření, Obec Šaraticce, Ždánický les a Politaví D. S. O., Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského. Setkáním se neslo motto: Nemusíte být kardiokirurgem, abyste mohli mít „srdce na dlaní“. Akce začala ekumenickou bohoslužbou a končila koncertem duchovní hudby – soubor tak hudebně orámoval blok přednášek a diskusí na dané téma. Páteří programu koncertu se stala *Missa in C „Spatzenmesse“*, KV 220 Wolfganga Amadea Mozarta pro čtyři sólové hlasy, smíšený sbor, orchestr a varhany doplněná skladbami *Svatý Václave* Otto Alberta Tichého (a cappella), *Christe eleison* (Petite Messe solennelle) Antonia Rossiniho (a cappella), *Zdrávas Maria Panno* (Božanův kancionál, 1719), *Tollite hostias* (Oratorio de Noël, op. 12, № 10) Camille Saint-Saënsa, *Alles, was ihr tut mit Worten oder mit Werken* (Kantate, BuxWV 4) Ditricha Buxtehudeho, *Andante C-dur* (KV 315) W. A. Mozarta, *Moderato e cantabile* (Sonatina semplice) Petra Ebena, *Ave Maria* Franze Schuberta, *Angiol di pace* (Beatrice di Tenda) Vincenza Belliniho, *Sonata for Trumpet in D major* Henry Purcella, *Verleih uns Frieden gnädiglich* Felixe Mendelssohna. Sóla zpívali: soprán Daniela Blahová a Kristýna Vladíková, alt Lenka Janošková a Dagmar Knotková, tenor Antonín Libich, bas Martin Šujan, na varhany hrála Olga Frydrychová.

Instrumentální doprovod při koncertech a festivalech *Sborování* v Šaraticích zastali pedagogové JAMU či brněnské konzervatoře (varhany David Postránecký, trubka Josef Cecava), studenti brněnské konzervatoře (trubka Karel Beránek, hoboj Alexandra Bláhová, tympany Adéla Spurná), učitelé ZUŠ (housle Nataša Hrušková, viola a housle Jitka Kneslová, fagot Willi Türk, tympany Josef Novák), jakožto zdatní absolventi ZUŠ (trubka Matěj Červinka a Jan Patera, flétna Lenka Friesová a Klára

15 KOLÁŘOVÁ, Blanka. „Nemusíte být skvělí, abyste začali, ale musíte začít, abyste byli skvělí.“ *Psalterium*, Praha, 2018, roč. 12, č. 3. s. 5–7. ISSN 1802–2774.

Klínková, housle Zdeněk Kábrt a Ladislav Jedlička, varhany Olga Frydrychová) nebo středních uměleckých škol (konzervatoř, varhanická škola), kteří neměli uvedený nástroj jako hlavní obor (housle Kristýna Vladíková, tympány Lenka Havlátová, provdaná Postránecká).

Liturgická schola

Dp. Antonín Láník dostal jmenovací dekret do Šaratic a Vázan nad Litavou v roce 1949. Šaratická farnost jej tedy zažila i v předkoncilním ritu. Na půdě obnovené liturgie pak vznikly nové formy lidového duchovního zpěvu: responsoriální žalmy, ordinária, zpěvy před evangeliem (*Alleluia*, *Chvála tobě Kriste*). Jejich prvotní implementace ve farnosti byly v režii otce Antonína, který kladl velký důraz na srozumitelnost žalmů – česky „chvalozpěvů“ – jež jsou svojí podstatou zpěvy, proto se zpívaly i v případě tiché mše (*missa lecta*). Jejich interpretaci pověřil své nejlepší pěvce: Břetislava Švehlu (baryton) a Antonína Palečka (bas), pány se silným, zvucným hlasem, někdejší sboristy Rastislavu, kteří melodickou předlohu Františka Holíka inspirovanou 6. módem gregoriánského chorálu podkládali příslušnými žalmovými texty. Oba si zaslouží velké uznání, protože po mnoho desetiletí vedli zpěv lidu. Začátkem druhé dekady nového milénia panu Švehlovi zemřela manželka, načež se ze Šaratic odstěhoval. Pan Paleček byl posléze stížen dlouhodobou zdravotní indispozicí (alergií na chlad), proto 2. dubna 2014 se své funkce vzdal. Bylo tedy nanejvýš potřebné nastatou situaci řešit. R. D. Marku Slatinskému jsem tedy předložil návrh na založení liturgické scholy. Bez výhrad souhlasil a ideu obratem sdělil v nedělních ohláškách. Na jeho apel však nikdo nereagoval, ačkoli při slavení liturgie shodou okolností účinkovala Kristýna Vladíková, jež kromě artifičního repertoáru předstřela též responsoriální žalm – nádherně! Proto než se farníci rozutekli do svých domovů, oslovil jsem některé z nich. Tak v neděli 6. dubna 2014 vznikla liturgická schola, jež obratem začala zkoušet. S prvními provedeními vypomáhali členové Collegium musicale bonum.¹⁶ V průběhu dalších měsíců se pěvecká základna liturgické scholy ustálila na devíticenné sestavě.¹⁷ Valná většina osazenstva však neměla osobní zkušenosti s liturgickým hudebním provozem, poučenou interpretací a tak osvojení jednoho responsoriálního žalmu

zabralo téměř hodinu. Takto dlouhé nácviky trvaly dobrého půl roku. Režim zkoušek se od počátku realizoval v tomto režimu: po nedělní bohoslužbě nácvik repertoáru na příští neděli v kostele u varhan, generální zkouška čtvrt hodiny před vystoupením na faře u harmonia.

Liturgická schola uvádí žalmové melodie především z publikací *Žaltář: responsoriální žalmy pro neděle, slavnosti, svátky, památky a mše spojené s určitými obřady* (Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2010) Josefa Olejníka, *Zpěvy mezi čteními: responsoriální žalmy a zpěvy před evangeliem pro neděle, slavnosti a vybrané svátky* (Brno: Musica sacra, 2012) Zdeňka Pololáníka, a nacvičuje responsoria žalmů s lidem Božím obecným před každou nedělní mší. Pravidelně zpívá ordinária, *Alleluia* či *Chvála tobě Kriste* před evangeliem, obligátní penzum obřadů Svatého týdne z publikací: *Zpěvy mezi čteními* (Rosice: Gloria, 2003), *Velikonoční graduál* (Rosice u Brna: Gloria, 2001) Josefa Olejníka; dále má na repertoáru *Rorate coeli* a několik drobných skladbiček. Liturgická schola se významnou měrou podílí na nácviku nového kancionálového repertoáru, vede zpěv lidu, zpívá bez doprovodu i s doprovodem varhan. Jednohlasým zaměřením má blízko ke gregoriánskému chorálu.¹⁸

Šaratický chrámový sbor

Nejslavnější období kůr kostela sv. Mikuláše zažil za éry Antonína Láníka. V roce 1949 otec Antonín založil 118členný dětský pěvecký sbor, posléze zformoval pěvecký sbor dospělých a chrámový orchestr. Šaratický chrámový sbor zpočátku tvořilo 8 sopránů, 6 altů, 5 tenorů a 6 basů, v letech 1968, 1969 však již měl okolo jednoho sta pěvců! K tomu orchestr. V kostele sv. Mikuláše tak zněly velkolepé figurální produkce, na jejímž pomyslném vrcholu stála *Česká mše vánoční „Hej, Mistře“* Jakuba Šimona Jana Ryby (1765–1815).¹⁹ Šaratický chrámový sbor si udržel svou kontinuitu navzdory náboženské nesvobodě socialistického Československa možná právě proto, že prostředí vesnice poskytovalo pro jeho činnost příznivější podmínky.

18 Od roku 2015 mohou Šaratictí vnímat kontemplativní pojetí hudební složky adventní liturgie prostřednictvím gregoriánské Scholy Svatého Ducha z farnosti Cyrila a Metoděje v Brně-Židenicích. V roce 2016 v Šaraticích vystoupila též Schola Gregoriana – Praepositura Civitatis Novae, gregoriánská schola z Nového Mesta nad Váhom, založená roku 2010 a řízená Martinem Petrekem.

HLAVÁČEK, Petr. *Dominica laetare v Šaraticích. Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2016, roč. 24, č. 2, s. 17. ISSN 2336-5374.

19 FRYDRYCH, Karol. Ohlédnutí za sbormistrovskou činností P. Antonína Láníka. *Cantus: magazín pro sborový umění*, Praha, 2012, roč. XXIII, č. 2, s. 60–61. ISSN 1210-7956.

To vše však odvál čas a v závěru první dekady nového milénia se sbor angažoval jen při pohřebních bohoslužbách. V polovině prosince 2009 – po půlroční agitaci – se nakonec podařilo přesvědčit zainteresované k účinkování o Vánocích. V narychlo svolaných dvou zkouškách se oprášíly dvouhlasé *Koledy* Karla Steckera. Ačkoli vánoční vystoupení mělo k dokonalosti opravdu hodně daleko, působilo jako živá vody. Sboristé dostali chuť k další činnosti a vzali si za své účinkovat o Velikonocích a na Boží hod vánoční.²⁰ V polovině srpna 2012 se podařilo zavést pravidelné pěvecké zkoušky, jež se konaly ve středu od 17:30 do 19:00 u harmonia na faře. V průběhu dalších let si sbor rozšířil pole působnosti rovněž na slavnost Seslání Ducha Svatého, slavnost sv. Cyrila a Metoděje, hodovou mši a slavnost Ježíše Krista Krále.

Bezespornu nejzdařilejší hudební produkci tohoto tělesa v uplynulé dekádě se stal vánoční koncert realizovaný u příležitosti 60. narozenin premonstrátského opata Mariana Rudolfa Kosika v neděli 15. ledna 2012.²¹ Vystoupení mělo úspěch, přesto přineslo i jedno hořké zklamání: od této akce oslavující jubileum respektovaného a oblíbeného rodáka se doufalo, že by mohla stmelit všechny hudebníky na kůru, tedy Šaratický chrámový sbor a skupinu křesťanského folku, což se nepodařilo. Rada starších se i posléze snažila získat mladé lidi v náboženské obci pro sborový zpěv, ti ovšem neprojevili žádný zájem.

Věková hranice většiny sboristů se pohybovala v rozmezí 70–80 roků, proto všechny důležité vystoupení posledních let se uskutečnila za vydatné pomoci členů liturgické scholy a souboru Collegium musicale bonum.²² Šaratický chrámový sbor završil svoji činnost dvěma významnými produkcemi v roce 2017: 5. července zpíval při žehnání nové kazatelny a výročí nedožitých 70 let kněžství Antonína Láníka, 3. září účinkoval při slavnostním žehnání dvou nových zvonů. Poté se vrátil k účinkování při pohřebních bohoslužbách.

Ke stěžejnímu repertoáru v uplynulé dekádě patřilo: *Chvalte radostně Krále Jeremiaha Clarka, Laudate Dominum*

20 R. D. Marek Slatinský si přál, aby hudební složka Štědrého dne sestávala z kancionálových koled, jež by mohli zpívat „jednorožáci“ (= lidé, kteří chodí do kostela jen na štědrovečerní půlnoční). Proto Šaratický chrámový sbor zpíval až na Boží hod vánoční.

21 SEDLÁK, Zdeněk. Koncert duchovní hudby v Šaraticích. *Cantus*, Praha, 2012, roč. 23, č. 1, s. 8. ISSN 1210-7956.

22 Kmenové jádro Šaratického chrámového sboru (bez výpomocí) o Vánocích 2012: soprán – Jarmila Kulhánková, Dagmar Polcová, Blanka Robešová, Eva Robešová, Kateřina Švehlová; alt – Marie Kropáčková, Hedvika Musilová, Dagmar Strítecká, Dagmar Štefanová, Marie Tretterová, Růžena Učňovská; tenor – Jiří Konečný, Jiří Kulháněk, Andělín Tretter, Jan Valián; bas – Antonín Paleček, Břetislav Švehla.

16 Liturgická schola poprvé účinkovala 13. dubna 2014 při nedělní liturgii ve složení: Blanka Robešová (Šaratic), Magda Robešová (Šaratic), Martina Tesáčková (Slavkov u Brna), Kristýna Vladíková (Bošovice), Helena Váľková (Prace), Helena Zelinková (Prace), Jana Zelinková, provdaná Tomšů (Prace).

17 FRYDRYCH, Karol. Velikonoce na kůrech: Šaratic. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2014, roč. 22, č. 3, s. 21–22. ISSN 2336-5374.

Charlese Gounoda, *Ecce, quomodo moritur iustus* Jacoba Galluse Handela, *Populeus* Tomáše Luise de Victorie, *Česká mše vánoční*, op. 13 Eduarda Marhuly, *Koledy* Karla Steckera, *Pašije* Bohumila Kašpara či kantáta *Dvě hvězdy se z východu* Pavla Křížkovského.²³ Sboristy v uvedeném období nacvičoval a řídil Jindřich Švehla a Karol Frydrych. Na hudebním doprovodu se podíleli: Lenka Friesová (flétna), Karol Frydrych (varhany), Olga Frydrychová (varhany, tympány), Josef Paleček (klarinet, tympány), Kateřina Palečková (housle, viola), Jindřich Švehla (trubka).²⁴

Dětská scholička

Za účelem výchovy nového pěveckého dorostu Karol Frydrych založil osmičlenný sboreček tvořený ze šesti dětí 1. stupně základní školy a dvou maminek.²⁵ První pěvecká zkouška se konala 11. září 2016, poprvé scholička vystoupila 11. prosince při nedělní bohoslužbě.²⁶ O Vánocích pak zpívala koledy *Pochválen buď Ježíš Kristus a Čas radosti, veselosti* (Cantus catholici, 1655). Polem působnosti tohoto uskupení jsou dětské mše, mikulášské a vánoční besídky, živý betlém, zpívání u jeslíček a divadelní představení.²⁷ O jejich hudební růst v současnosti pečují Michaela Cénková a Kateřina Palečková.

Hudebníci

Na kůru kostela sv. Mikuláše vystupovali v sólovém projevu instrumentalisté: Lenka Friesová z Koberic (flétna), ze Šaratic Kateřina Palečková (viola, housle) a Jindřich Švehla, jež vystudoval hru na trubku na brněnské konzervatoři. U publika měly největší ohlas skladby pro obsazení trubka a varhany: *Trumpet tune* Henryho Purcella, *Trumpet voluntary* Johna Stanleyho, *Festive trumpet tune* Davida Germana, *Sonata in F* Georga Philippa Telemanna aj. Mimořádným zážitkem v roce 2013 pak byl varhaní koncert Vladimíra Roubala – varhaníka a kapelníka baziliky sv. Markéty při benediktinském arcipostavství v Praze-Břevnově.

23 FRYDRYCH, Karol. Historie Šaratického chrámového sboru. *Psalterium*, Praha, 2018, roč. 12, č. 2, s. 9–10. ISSN 1802-2774.

24 FRYDRYCH, Karol. Vánoce na kůrech: Šaratic. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2013, roč. 21, č. 1, s. 10. ISSN 2336-5374.

25 Dětská scholička začala svoji existenci v pěveckém složení: a) děti: Dominika Daňková, Nikola Daňková, Adéla Jedličková, Alžběta Kmoníčková, Veronika Koutná, Anežka Palečková; b) maminky: Ludmila Daňková, Petra Jedličková.

26 FRYDRYCH, Karol. Vánoce na kůrech: Šaratic. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2017, roč. 25, č. 1, s. 15. ISSN 2336-5374.

27 Divadelní hra „Dvě do nebe“. *Šaratický farní zpravodaj*, Šaratic, 2018, roč. 3, prosinec, s. 2.

V uplynulých letech v Šaraticích zastupovali varhaníci Věra Dostálová z Heršpic, Lukáš Frydrych ze Žarošic, Olga Frydrychová ze Slavkova u Brna, Marta Jedličková z Otnic, Vít Trumpeš ze Želetic a David Postránecký z Brna.²⁸ Od poloviny roku 2019 vypomáhá hrou na varhany čerstvý maturant Dominik Brázdil ze Šaratic.

Sborování

Jednou z pravidelných aktivit brněnské jednoty Musica sacra je *Sborování* – nesoutěžní festival chrámových sborů dospělých pořádaný od roku 1998. Po dvanácti ročních členové předsednictva rozhodli, že v lichých letech bude jedno „velké Sborování“, v sudých letech „regionální Sborování“ na více místech brněnské diecéze, pro chrámové sbory daného regionu.

V Šaraticích se přehlídka poprvé konala v roce 2014, vystoupilo na ní 5 sborů: Collegium musicale bonum ze Slavkova u Brna (Karol Frydrych), Chrámový sbor z Archlebova (Tomáš Hořava), Chrámový sbor při kostele sv. Václava v Nemoticích (Michael Korbička), Magnificat z Újezdu u Brna (Marie Kozáková), Pěvecký sbor Gloria ze Slavkova u Brna (Petr Hlaváček). Přehlídku moderoval hudební historik Jiří Sehnal.²⁹ O dva roky poté se festivalu zúčastnilo více než 100 sboristů sedmi uskupení: Collegium musicale bonum ze Slavkova u Brna (Karol Frydrych), Chrámový sbor z Archlebova (Tomáš Hořava), Chrámový sbor ze Ždánic (Pavel Šprta), Chrámový sbor z Pozořic (Marta Kročová), Danielis z Rousínova (Pavel Varta), Dómský komorní sbor Brno (Dagmar Kolařová) a Schola Ducha Svatého z Brna-Židenic (Martina Lavičková).³⁰ V roce 2019 se *Sborování* mělo uskutečnit v několika regionech, nakonec se z různých důvodů konalo jen v Šaraticích za přispění pěti sborů: Collegium musicale bonum ze Slavkova u Brna (Karol Frydrych), Danielis z Rousínova (Pavel Varta), Starobrněnská schola (Jiří Lang), Starobrněnský chrámový sbor (Jiří Lang), Tvaroženský chrámový sbor (Silvestra Novotná).³¹ Společné skladby v jednotlivých ročních doprovodili varhaníci David Postránecký, Dagmar Kolařová a Jiří Lang, provedení řídil Karol Frydrych. V letech 2016 a 2019 podpořil *Sborování* svojí přítomností a úvodním slovem Willi Türk, předseda jednoty Musica sacra. Přehlídky se konaly pod záštitou brněnského

28 FRYDRYCH, Karol. Velikonoce na kůrech: Šaratic. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2016, roč. 24, č. 3, s. 19. ISSN 2336-5374.

29 SEHNAL, Jiří. Regionální Sborování: Šaratic. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2014, roč. 22, č. 3, s. 21–22. ISSN 2336-5374.

30 FRYDRYCH, Karol. Sborování v Šaraticích 2016. *Cantus*, Praha, 2016, roč. 27, č. 3, s. 35–36. ISSN 1210-7956.

31 LANG, Jiří. Sborování – Šaratic 5. 5. 2019. *Zpravodaj Musica sacra*, Brno, 2019, roč. 27, č. 3, s. 6–7. ISSN 2336-5374.

biskupa Vojtěcha Cikrleho, za sponzorské podpory Obce Hostěrádky-Rešov se starostou Karlem Kaloudou, Sboru dobrovolných hasičů Hostěrádky-Rešov, Římskokatolické farnosti Šaratic a jejich správců Marka Slatinského, Víta Martina Červenky, O.Praem. a Petra Pavla Severina, O.Praem.

Sborování v Šaraticích se od ostatních lokalit liší tím, že účinkující mají k dispozici digitální varhany s pedálem a všichni sbormistři obdrží pamětní list s kresbou kostela sv. Mikuláše od brněnského karikaturisty Lubomíra Vaňka či slavkovské designérky Lucie Provazníkové. Po přehlídce následuje agapé v prostorách farní zahrady, jež je v režii dvou desítek dobrovolných hasičů z Hostěrádek-Rešova vedených Antonínem Dolákem.

Summatim

V letech 2009–2019 prošla šaratická farnost mnoha změnami, přičemž nejzásadnějším elementem je pokles účastníků bohoslužeb ze 190 na 115 – ze statistik je patrné, že v kostele takřka nejsou zastoupeni padesátníci a šedesátníci. Tato okolnost se ve výsledku promítá v mnoha ohledech, například, že pro kontinuální omlazování Šaratického chrámového sboru „nebylo kde brát“. Sbor se sice vrátil na hudební scénu v závěru roku 2009, ale po osmileté neúspěšné snaze získat mladé lidi (soustředěné v Nicolas bandu) pro sborový zpěv omezil svoje pole působnosti na pohřební bohoslužby. Hudebním fenoménem uplynulé dekády je bezesporu sólový zpěv, který zásluhou zvláště hostujících umělců dosáhl nebyvalého rozkvětu. Spojením sólově vystupujících hudebníků vznikl koncertní ansámbl Collegium musicale bonum, který po osmi měsících přesídlil do Slavkova u Brna. V průběhu následujících let zde uskutečnil několik vystoupení na festivalu *Sborování* či samostatných koncertů. Dalším velice úspěšným a perspektivním projektem je liturgická schola pečující o formaci a udržení lidového duchovního zpěvu, který dosud zůstává – přes výše uvedené – na vysoké úrovni. Do hudebního dění jsou zapojeni též děti, jež účinkují při mších, besídkách a divadelních představeních. Ne vše se v uplynulé dekádě podařilo: Šaratický chrámový sbor nemá pokračovatele, varhany dosud nejsou dostavěny a zcela opraveny.

Závěrem bych rád vyzdvihl kněze Marka Slatinského, Víta Martina Červinku, O.Praem., Petra Pavla Severina, O.Praem. a poděkoval jim za podporu hudebních aktivit a pomoc při pořádání *Sborování*. Díky jejich blahosklonnosti lze s povděkem konstatovat, že šaratický kostel je dnes nadstandardně živým hudebním centrem. Deo gratias.

Karol Frydrych

CONVIVIUM 2020

Šestnáctý ročník Mezinárodní letní školy duchovní hudby Convivium pořádané Společností pro duchovní hudbu se konal v týdnu 15.–23. srpna 2020 poprvé na Velehradě a poprvé na Moravě. V prostorech nejstaršího cisterciáckého opatství na Moravě, které patří od konce 19. století jezuitům, dnes působí církevní Stojano-

Stravování se odehrávalo poeticky kolem velkých kulatých stolů v původním barokním refektáři s vyvýšenou kazatelnou, ze které organizátoři účastníkům předzpěvovali organizační pokyny. Po snídani začínal pravidelný program se třemi paralelními semináři. Hodinu před obědem probíhal společný projekt všech účastníků, nácvik

Thierry Fred François (vpravo) na vystoupení třídy českých kancionálů zpívá sloku Michnovy písně *O svatých Chrovi a Strachotovi* s textem: „Z východních jste krajin přišli do země Moravské“.

vo gymnázium. Rozlehlý klášterní areál poskytuje dostatečnou kapacitu a pohodlí pro ubytování i veškeré aktivity. Výuka, stravování a doprovodný program probíhaly v krásných nově rekonstruovaných historických interiérech.

Škola disponuje dostatečným počtem učeben, součástí školy je nová studentská kaple, relaxační místnost – školní klub, knihovna a dobře vybavená posilovna. Pro společný program všech účastníků, nácvik společného projektu, ranní rozezpívání a doprovodné akce byl k dispozici velký Slovanský sál, nově restaurovaný Zimní sál a k večernímu posezení rozlehlý barokní sklep. K relaxaci bylo možné využívat také barokní zahradu, jež přiléhá k budově školy, park, který se táhne za bazilikou, a okolní lesy.

Během lesem začínal den pro nevelkou, leč vytrvalou skupinku kondičních sportovců, jejichž cesta do sprchy a na snídani vedla přes rychlou zátěž a protažení v posilovně. Výrazně větší skupina navštěvovala ranní chvály ve studentské kapli, chorální rozcvičku s **Markem Kleinem** z Košic, který vedl již potřetí také semináře gregoriánského chorálu a večerní kompletář. V té souvislosti mě napadá nové motivační heslo pro Convivium: „Na zdravém Duchu zdravé Tělo.“¹

1 Pisatel článku není žádný teolog, ale heslo lze bez hereze použít i obráceně: „Na zdravém těle zdravý vzduch“, zejména když se osprchuješ.

James Gray (GB) doprovází árie na koncertě účastníků.

dokázal přijet. Specializovaný seminář na španělskou hudbu byl na Conviviu poprvé, byl prezentován jako jeden z hlavních a byl pojat jako průřez španělskou hudbou od rané renesance až po současnost. Antonio Peces studoval postupně v Madridu a Rotterdamu klarinet, harmonii, kontrapunkt a kompozici, dirigování, zpěv, fenomenologii hudby a komorní hudbu, je zakladatelem sboru Tomás Luis de Victoria a v Madridu diriguje ještě sbory Gaudeamus a Schola Polifónica. Vedle semináře vedl také společný projekt, nácvik Victoriovy mše *Missa O Magnum Mysterium*.

Sólový zpěv a ansámbl se zaměřením na anglikánskou hudbu poprvé vyučovat skvělý pedagog, anglický kontratenorista a dirigent **James Gray**. Pochází z Velké Británie, v současnosti působí jako pedagog a varhaník ve Florencii, u nás je znám z dob studií v Praze na HAMU v 80. letech a z posledních let díky pěveckým kurzům ve Spáleném Poříčí.

Seminář pravoslavné hudby měl vést již poněkoliťatý otec Grigorij **Grzegorz Cebulski**, jemuž však plošný zákaz biskupství jako prevence šíření nákazy neumožnil vycestovat z Polska. Tak se díky pandemickým omezením Convivium mohlo obohatit o další novou tvář. Zpěv východní liturgie vedl duchovní, dirigent, skladatel a hudební pedagog **Marios Christou**, Řek žijící od dob studií v Praze. Je sbormistrem a žalmistou Pražské pravoslavné eparchie, uměleckým ředitelem festivalu pravoslavné hudby Archaion kallos, hudebním pedagogem a uměleckým vedoucím souboru Philokalía ensemble. Zejména při večerních posezeních se ukázal jako příjemný duchovní člověk s přátelským, nevšedním viděním světa.

Spirituály a gospels tradičně probíhaly s populárním **Thierry Fred Françoisem**, černošským basistou slavného souboru Golden Gate Quartet. Na závěrečný koncert účastníků Convivia bývá Thierry s úspěchem obsazován do vystoupení „konkurečních“ seminářů. V minulosti zpíval basová sóla s chorální i pravoslavnou třídou. Letos se propůjčil ke zpěvu se třídou českých písní a motet z renesan-

Antonio Peces Gómez (ESP) vedl společný projekt a seminář španělské hudby.

Thierry Fred François diriguje spirituály na závěrečném vystoupení.

ních a barokních kancionálů, kterou vedl **Ondřej Šmíd**. Na Velehradě, spojovaném zejména s příchodem Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu, nebylo lze neprovést Michnovu píseň *O svatých Crhovi a Strachotovi*, což je zejména obyvatelům země Moravské dobře vědět, že jsou Cyril a Metoděj. Píseň je skvělá k liturgii a navíc je důkazem fungování tempových proporcí v baroku, protože jinak zde nelze vysvětlit střídání 3/2 a 6/4 taktu a další rytmické „nepravidelnosti“ na krátké ploše sloky písně. Tak v této písni zpíval Thierry sám sloku:

*„Z východních jste krajin přišli
do země Moravské,
nám nejprvnější hlásili
učení křesťanské“,*

což je rétoricky správně, protože i bez přízvuku každý rovnou pochopí, že černocho není odsud.

Pandemie přináší i pozitivní vedlejší účinky. Teprve když je nám ouzko, uvědomíme si, že se může stát cokoliv dosud nepředstavitelného. Ve starých písních se zpívá o útrapách, které se zdály být dávno neaktuální, a přitom „sucho, mor, hlad a rozbroje“ se v nové formě náhle vracejí

Marios Christou (GR) vedl seminář zpěvů východní liturgie.

Martina Pavlíková (v šatech s křesťanskými symboly), Klára a Barbora Šmídovy během vystoupení semináře rétoriky.

Společný doprovod úvodní nedělní bohoslužby v bazilice na Velehradě řídil Pavel Svoboda.

jako palčivý, samotným lidem neřešitelný problém. V poslední sloce písně *O svatých Crhovi a Strachotovi* se zpívá:

*„Od moru, hladu, rozbroje
nás vždy ostříhejte.“*

V písni *O svatém Václavu* se kromě hladu, sucha a drahoty mluví také o ekologii a zhoubných nemocech:

Vystoupení dětské třídy Jany Svobodové (vpravo) na závěrečném koncertě.

*„Upros, ó svatý Václave,
nám povětrí zdravé,
ostříhej lid tvůj poddaný
od morové rány!“*

Zdravé povětrí a nedostatek vody byla již témata 17. století. Zatímco skutečný glo-

Děti zpívaly s tím, co si samy vyrobily. (Najdi maňáška.)

bální „mor“ je tématem teprve ve 21. století. V písni *O svatě Ludmile* najdeme přímo covidovou sloku:

*„Nemeškali, roušku vzali,
na krk svatý vhodili,
tak smejkali, hrozně prali
o kámen; usmrtili lidu milou.“*

Tyto a další aktuální písně lze najít v českých kancionálech a studovaly se letos na Conviviu. Tématem sólových hodin a ansámblů u Ondřeje Šmída v původním cisterciáckém klášteře musel být povinné cisterciák Alberik Mazak OCist.

Marka Valáška není třeba představovat, vedl seminář současné české tvorby, individuální lekce varhan a odpoledne dirigování a bude opět organizovat Convivium 2021 v Praze.

Poprvé nabízený seminář **Rétorika a liturgické čtení** měl vést **Igor Dostálek**, moderátor, herec, režisér a pedagog brněnské JAMU, který však kvůli pandemii nemohl přijet. Místo něj se podařilo zajistit jeho kolegyni **Martinu Pavlíkovou** z Olomouckého arcibiskupství. Její semináře probíhaly paralelně s pěveckými skupinovými i individuálně a zaměřovaly se na dramatizaci biblických textů, žalmů, duchovních versů a výrazové čtení.

Dětská třída pod vedením **Jany Svobodové** za asistence **Barbory a Kláry Šmídových** měla vedle zpívání a her své těžiště v různých technikách tvoření jako každý rok. Pod vedením Jany Svobodové si nepředstavujeme noční můru z rukodělných prací na skautských akcích typu „vyrob si maňáška na prst“. Jana se těmto aktivitám věnuje naplno, srší nápady a zejména vyrábí pěkné šperky.

Výroba šperků byla oblíbeným večerním programem pro dospělé, tedy na Velehradě hned po návštěvě barokního sklepa. Doprovodný program se letos diverzi-

Josef Surovák při koncertu sboru Cantica Laetitia v bazilice.

Obraz: Ředitel Convivia přiměřeně příležitosti oděn v červené kardinálské triko, tedy „Jeho Eminence“ Pavel Svoboda moderuje přednášku „obyčejného“ pátera Vojtěcha Eliáše (vlevo).

fikoval o přednášky P. Josefa Čunka SJ o Velehradě a P. Vojtěcha Eliáše o nárocích na liturgickou hudbu a o promítání filmů na velkém plátně ve Slovanském sále. Na vysoké úrovni byl koncert zlínského sboru Cantica Laetitia pod vedením sbormistra Josefa Surováka. Průřezový program, žánry i časem od baroka po současnost, byl nastudován přesvědčivě, zpaměti, s přirozeným výrazem a příjemným zvukem. Josef Surovák je sebevědomá osobnost, která ví, co dělá, a může být mnohým příkladem. K oživení programu přispělo, že se Convivium připojilo k pořádání hudebního festivalu Šroubek na prostranství vedle baziliky, kde Ponk, TheCoffees a Pavel Helan předvedli opravdu kvalitní duchovní program. V těžkém roce mělo Convivium štěstí. Přestože se konalo v oblasti rozšířené nákazy, proběhlo v plném rozsahu, nikdo se nenakazil a předem se odhlásilo (nemohlo přijet) jen několik účastníků.

Convivium 2021 se bude konat v Praze v termínu 7.–15. 8.

Účinkující koncertu lektorů; s Antoniem Pecesem společně nacvičili renesanční motet T. L. de Victoria – *Quam pulchri sunt* (z Písně písní).

Ondřej Šmíd